

GROENPLAN DEURNE

Analysenota

voorjaar 2018

COLOFON

Projectregisseur
Karina Rooman

Ontwerpend Onderzoek
Koen De Langhe

Regisseur stadsprojecten
Filip Smits

Hoofd Afdeling Ruimte
Katlijn Van Der Veken

Secretariaat
Bedrijfseenheid stadsontwikkeling
Francis Wellesplein 1, 2018 Antwerpen
tel + 32 3 338 23 39
ruimtelijke planning@stad.antwerpen.be

LEESWIJZER

De analysenota geeft een kwantitatieve en kwalitatieve waardering van het geïnventariseerde groen in Deurne. Dit gebeurt op twee schaalniveaus.

In het eerste deel **‘Deurne in thema’s’** wordt het groenareaal vanuit vier invalshoeken bestudeerd. **‘Typisch Deurne’** geeft een overzicht van de historische evolutie van het groen in het district en stelt vast welke historische waardevolle elementen er nog in Deurne aanwezig zijn. Hierbij wordt een link gelegd met de structuur van het bouwweefsel en het infrastructuurnetwerk. **‘Outdoor Deurne’** bepaalt de groentekorten en -behoeften en omvat een kwalitatieve beoordeling van het gebruik en de beleving van het groen door de bezoekers. De aanwezigheid van recreatieve activiteiten wordt daarbij eveneens in rekening genomen. **‘Natuurlijk Deurne’** werkt het ecologisch netwerk dat in het ‘Levendig Landschap’, het stadsbreed groenplan van de stad Antwerpen, werd vastgelegd verder uit en bepaalt de rol van de groene nevel van kleinschalige groenelementen hierin. Er wordt aandacht besteed aan de typisch stedelijke biodiversiteit. **‘Verfrissend Deurne’** gaat tenslotte dieper in op de positieve impact van het groen op de leefomgeving en gezondheid van de Deurnenaars. Daarbij wordt vooral gefocust op de verkoelende en bufferende rol van het groen. Groen is immers onontbeerlijk om Antwerpen in de toekomst als een gezonde en leefbare stad in stand te kunnen houden.

Wijken en buurten zijn de bouwstenen van stad en district waarmee de bewoners zich het meest identificeren. In het tweede deel **‘Deurne in wijken’** wordt voor de veertien wijken de eigenschappen van het aanwezige groen omschreven en wordt per wijk dieper ingegaan op de groentekorten en de impact ervan op klimaat en gezondheid. Voor elke wijk wordt tevens een overzicht gegeven van de resultaten van het eerste participatiemoment. Tussen 16 en 21 oktober 2017 werd voor de veertien wijken een eerste beeld van de huidige groenstructuur aan de bewoners voorgelegd. Meer dan honderdtachtig Deurnenaars gaven aan welke knelpunten en potenties zij in hun wijk met betrekking tot groen ervaren.

In het derde deel **‘Synthese’** worden op basis van de uitgevoerde analyse zowel in Deurne-Noord als in Deurne-Zuid vier verdere onderzoekskaders geselecteerd. Deze zullen in een volgende fase via ontwerpend onderzoek verder uitgewerkt worden.

Bij de analysenota hoort tevens een **bijlage** die de resultaten bundelt van het gebruikersonderzoek dat in drieëntwintig groene plekken in Deurne werd gehouden.

INHOUDSTAFEL

DEURNE IN THEMA’S

Typisch Deurne	6
Outdoor Deurne	18
Natuurlijk Deurne	36
Verfrissend Deurne	48

DEURNE IN WIJKEN

Kronenburg	60
Ten Eekhove - Conforta	66
Deurne Dorp - Expo	72
Kerkeveld - Bremweide	78
Gallifort - Ter Rivieren	84
Wim Saerens - Ertbrugge	90
Venneborg	96
Zwarte Arend - Ruggeveld	102
Morkhoven - Muggenberg - Arena	108
Kriekenhof	114
Drakenhof - Vliegveld	120
Boekenberg - Unitas	126
Driekoningen	132
Eksterlaar - Boterlaar - Silsburg	138

SYNTHESE144

BIJLAGE: GEBRUIKERSONDERZOEK

Fiches per groene plek

Bisschoppenhof	148
Kerkeveldlaan	150
Kerkeveldlaan 2017	152
Bosuil	154
Bremweide	156
Wim Saerensplein	158
Tweegezusterslaan	160
Schijntje	162
Fredegandus	164
Pieter De Ridderstraat	166
Koraalplaats	168
Ruggeveld	170
Boterlaar - Silsburg	172
B. De Boeylaan	174
J. Van Geellaan	176
Herentalsebaan	178
St-Rochus	180
Arenaweide	182
Boekenberg	184
Oude Donk	186
Langbaanvelden	188
Ruimtevaartlaan	190
Drakenhoflaan	192
Tip	194

Overzicht pluspunten en aanbevelingen per plek197

Deurne in thema's

Typisch Deurne

- _ historische groenelementen
- _ potentiële groene bouwstenen

Outdoor Deurne

- _ gebruik en beleving publiek groen
- _ groenbehoeften

Natuurlijk Deurne

- _ ecologisch netwerk
- _ potenties verbindingen
- _ groene nevel

Verfrissend Deurne

- _ verkoelend groen
- _ bufferend groen
- _ groene longen

A large, dense green tree with a brick building visible in the background. The tree's foliage is thick and vibrant green, filling most of the frame. In the upper right corner, a portion of a brick building with a gabled roof is visible. The text 'TYPISCH DEURNE' is overlaid in white at the bottom.

TYPISCH DEURNE

DEURNE 1777

Kerkeveld

Sterckshof

Lanteernhoeve

Typisch Deurne

In de procesnota werden 3 stedelijke landschappen en bijna 200 specifieke groenelementen in Deurne geïnventariseerd. Om de potenties van dit groen in te schatten, is het nuttig te begrijpen op welke manier het groen in het DNA van het district verankerd zit. Een snelle lezing van de ontwikkeling van Deurne leert welke groenelementen typisch voor het district zijn en welke meerwaarde of kansen ze aanreiken om het groenareaal naar de toekomst toe duurzaam te versterken.

Een dorp tussen twee valleien (1777)

Deurne was eeuwenlang een klein gehucht ten oosten van Antwerpen. De dorpskern ontstond waar de Turnhoutsebaan, een invalsweg naar de stad, het Groot Schijn kruist.

BEEKVALLEIEN

Het landschap rond Deurne-Dorp werd in de 18e eeuw gekenmerkt door twee natuurlijke elementen: de beekvalleien van het Groot Schijn en het Klein Schijn, respectievelijk ten zuiden en ten noorden van de dorpskern. De vallei van het Groot Schijn bestaat vandaag nog steeds, maar de vallei van het Klein Schijn is intussen volledig verdwenen. De vallei van het Groot Schijn werd toen aan de zuidzijde al begrensd door de Herentalse Vaart, die hier tot op vandaag nog bewaard is gebleven. De vallei en de vaart vormden destijds een vrij sterke grens tussen Deurne-Noord en -Zuid. Er waren nauwelijks paden of oversteekplaatsen.

WEIDEN EN HOEVEN

Het landschap bestond verder grotendeels uit weilanden met naar het noorden toe meer bebossing (zandgronden). In de weilanden lagen tientallen hoeven verspreid, die vandaag bijna allemaal verdwenen zijn. Hun bestaan is wel in de straat- en wijknamen van Deurne verankerd: Desterlaer, Oude Donck, Nieuwe Donck, Rughveld,...

KASTEELDOMEINEN

Naast de hoeven waren er in de 18e eeuw in Deurne ook al enkele kasteeldomeinen of 'hoven van plaisantie' aanwezig. Het waren toen vaak nog redelijk bescheiden domeinen, waarvan enkele pas in de 19e eeuw verder zouden uitgroeien tot grote luthoven. Net als de hoeven, zijn ook een heel aantal van deze kastelen intussen verdwenen en herinneren enkel nog straatnamen aan hun aanwezigheid. Domeinen uit deze periode die vandaag nog steeds bestaan zijn delen van het Sterckshof, het Bisschoppenhof en het Hof van Dassche (Zwarte Arend).

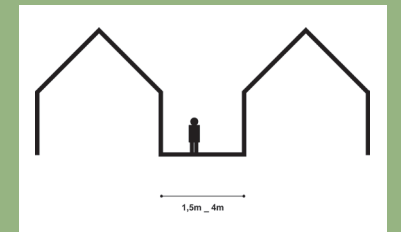
Een grofmazig netwerk van paden verbond het dorp, de hoeven en de kasteeldomeinen onderling en met de ruimere omgeving.

POTENTIËLE GROENE BOUWSTENEN UIT 1777

Uit het oorspronkelijke Deurne-Dorp is tot vandaag een structureel element bewaard gebleven dat i.f.v. de toekomstige groenstructuur van het district een rol kan opnemen: de steegjes.

Detail Dorp anno 1777: O.a. de Coeveltstraat, de Grapheusstraat en de Hertstraat dateren uit deze periode.

In het Dorp waren de straten nog op maat van de voetganger gedimensioneerd. De profielbreedte van de steegjes varieert van minimaal 1,5m naar maximaal 4m. Vandaag zijn het nog steeds grotendeels autovrije straten met een uitgesproken woonerf karakter. Daardoor hebben ze de potentie om te vergroenen tot echte 'tuinstraten', waarvan het profiel van gevel tot gevel groen wordt ingericht.

Voorbeelden tuinstraten:
Rotterdam
Delft
Gouda

DEURNE 1856

Zwarte Arend

Venneborg

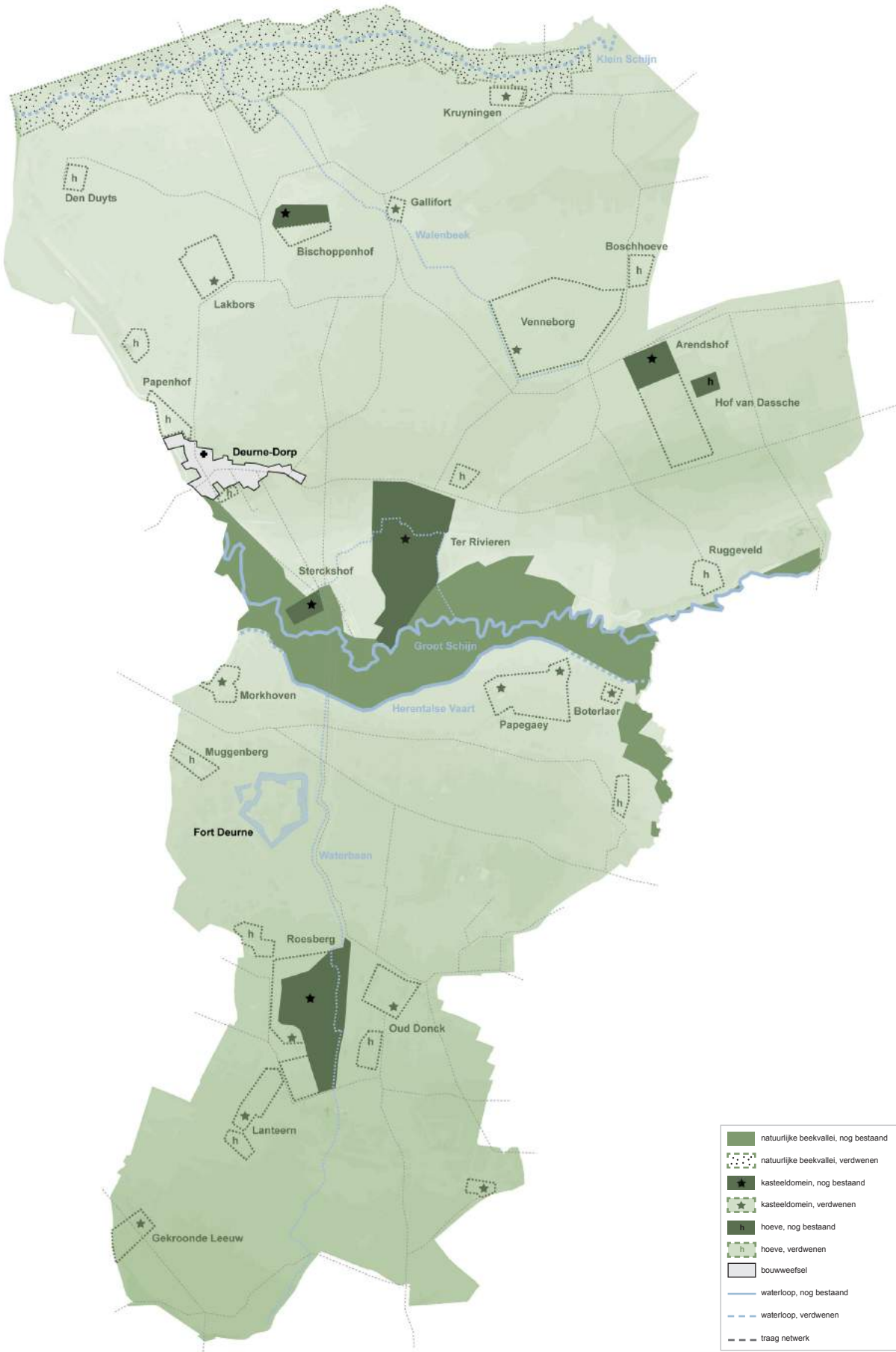
Ter Rivieren

Morkhove

Papegaey

Blauwe en militaire interventies (1856)

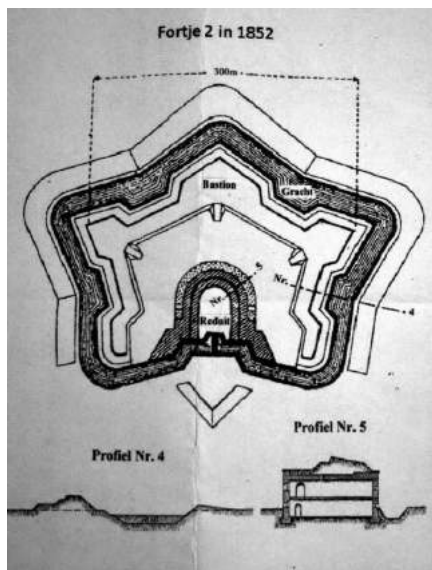
Het landschap van Deurne bleef tot lang in de 19e eeuw nagenoeg onaangeroerd. Het Dorp zelf groeide nauwelijks terwijl sommige hoeven en kasteeldomeinen hun territorium uitbreidden. In deze periode ontstaan de huidige parkstructuren van Ter Rivieren (Rivierenhof) en Roesberg (Boekenberg).

WATERLOPEN

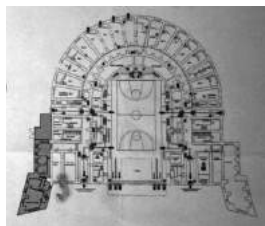
De beekvalleien bereikten hun maximale omvang en omringen Deurne-Noord. Enkele waterelementen nemen een prominentere rol in het landschap op. Vanuit het kasteeldomein Venneborg stroomt de Walenbeek in de richting van het Klein Schijn. Het domein Gallifort wordt aan de oever ervan opgetrokken. Vanuit het zuiden volgt de Waterbaan een traject in de richting van de Herentalse Vaart. Erlangs krijgt het domein Roesberg een grondige herinrichting, waarbij het water in de parkaanleg geïntegreerd wordt. Zowel de Walenbeek als de Waterbaan zijn intussen niet meer tastbaar in Deurne aanwezig.

FORT VAN DEURNE

Naast de Waterbaan ontstaat nog een nieuwe structuur, waarin het water duidelijk aanwezig is: het Fort van Deurne. Het Fort maakt deel uit van de vestingwerken van het Versterkt Kamp Antwerpen, een gordel van zeven forten en een lunet, die in 1852-1854 door de Belgische Staat werden opgetrokken rond de Spaanse omwalling. Nauwelijks voltooid worden deze forten in 1859 door de bouw van de Brialmontvesting, een volledig nieuwe omwalling met een meer vooruitgeschoven fortengordel, al overbodig. Het Fort behoudt een militaire functie tot omstreeks 1920 en wordt tijdens de Tweede Wereldoorlog gebruikt als schuilkelder en noodwoningen.

Het bakstenen reduit bestaat vandaag nog steeds. Het werd in 1955 omgevormd tot de Arenahal.

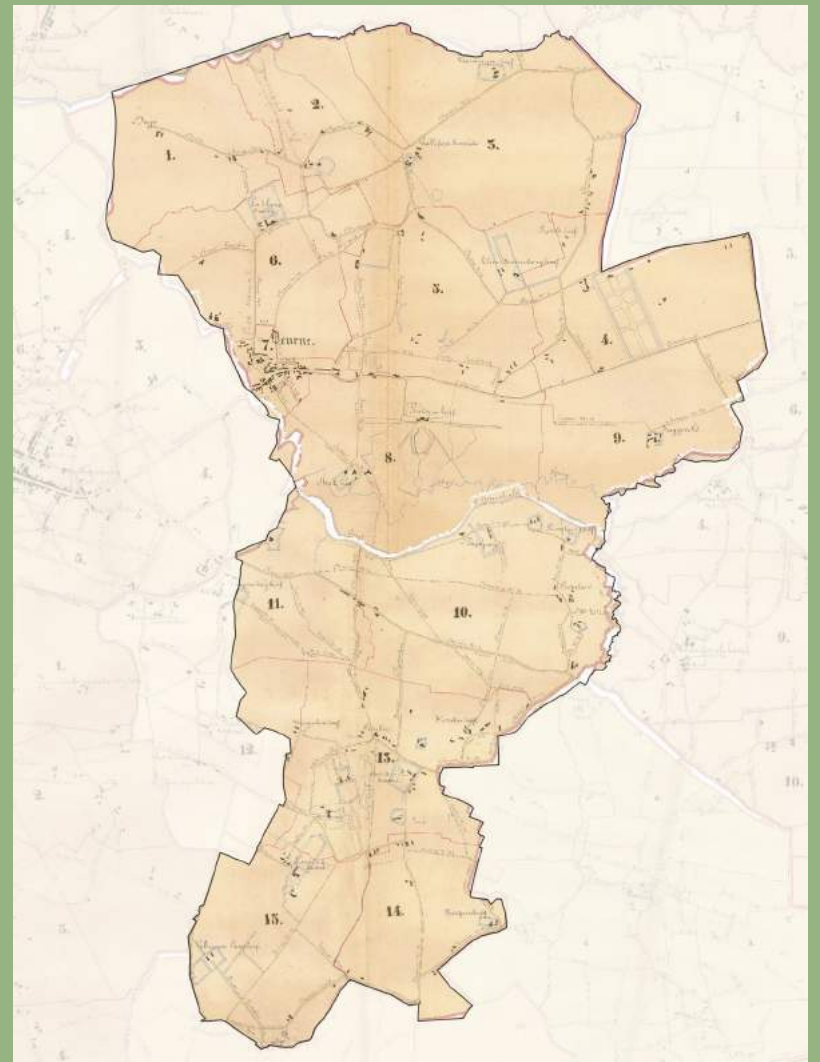

Maar de landschappelijke structuur met defensieve grachten en omwalling is inmiddels verdwenen. De contouren ervan zijn nog wel herkenbaar in de stratenpatronen errond.

Het netwerk van paden breidt in deze periode verder uit en vormt de basis voor de voet- en buurtwegen.

POTENTIËLE GROENE BOUWSTENEN UIT 1856

In 1841 werd een 'Atlas der buurtwegen' opgesteld, waarin alle kleine wegen opgenomen werden. De buurt- en voetwegen kregen daarbij een ondubbelzinnig openbaar karakter. Wie eigenaar was (en is) heeft daarbij geen belang. De meeste opgenomen wegen vervulden destijds een specifiek rol (richting dorp, kerk,...), maar verloren vaak in de loop van de tijd die functie.

Veel trage wegen zijn nu verdwenen. De resterende voet- en buurtwegen hebben wel een potentie om te fungeren als drager voor een groen netwerk, met zowel natuur- als recreatieve waarde.

DEURNE 1902

Bosuilstadion

Confortalei

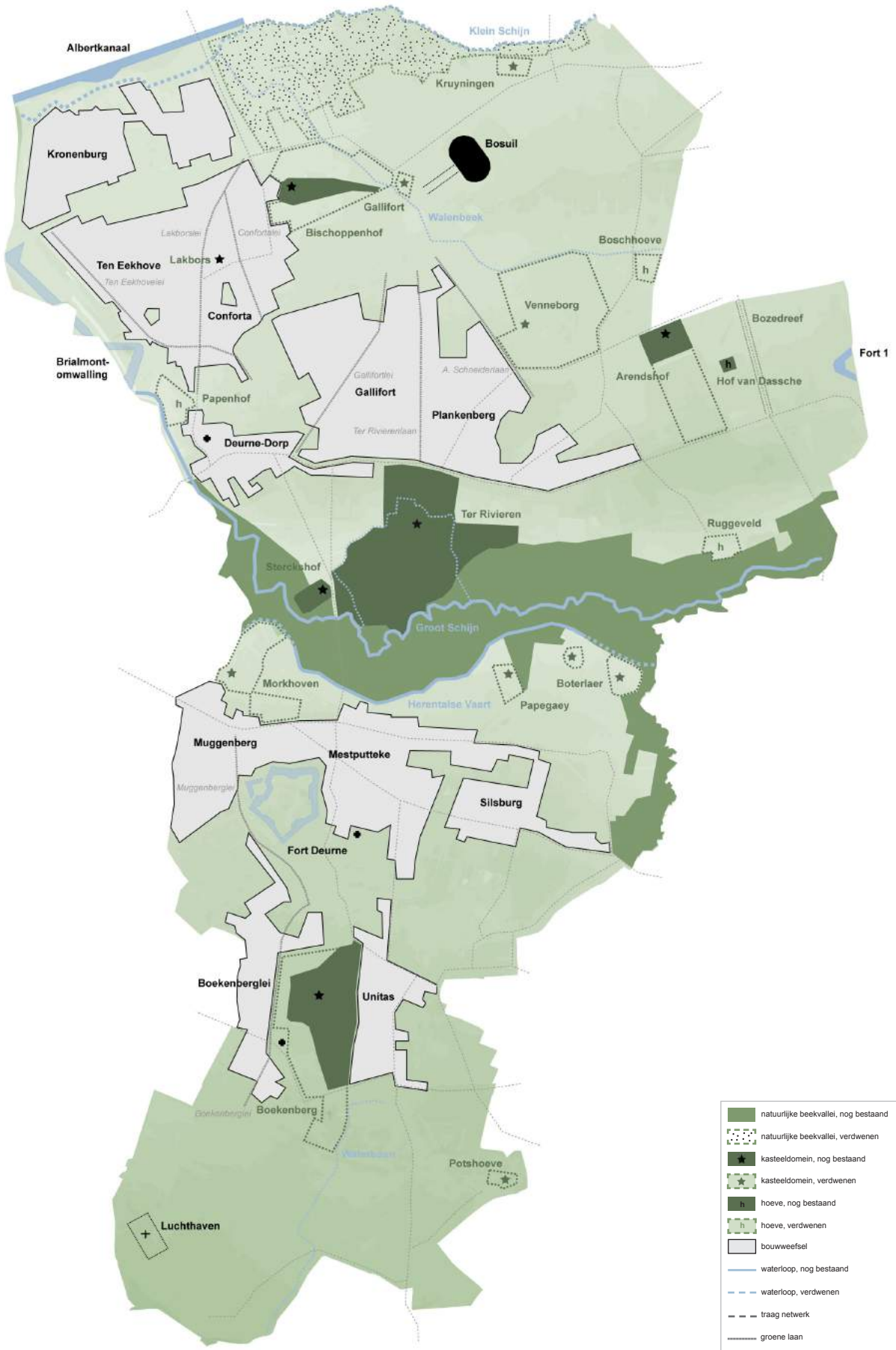
Lakborslei

Bisthoveplein

Unitaswijk

Moderne wijken (1902)

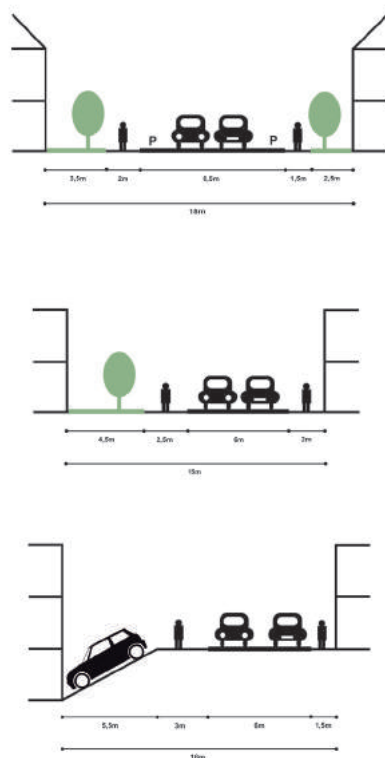
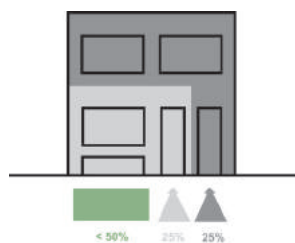
Begin 20e eeuw is de verstedelijking van Deurne begonnen. Catalysator is het Albertkanaal, dat in de vallei van het Klein Schijn werd aangelegd. Ten noorden en oosten van het Dorp zijn moderne arbeiderswijken ontwikkeld. Ook in Deurne-Zuid worden nieuwe woonwijken opgetrokken langsheen de Herentalsebaan en rondom Boekenberg.

TUINWIJKEN

Enkele nieuwe woonwijken zijn gebouwd volgens de principes van de tuinstad. De woningen met tuinen zorgen voor groene straatbeelden en dragen bij tot het welzijn van de bewoners.

Er is een variatie in straatprofielen, die één- of tweezijdig van voortuin-stroken voorzien zijn. Sommige woningen zijn halfverdiept. Dat heeft er in de loop van de tijd toe geleid dat een aanzienlijk aandeel van de voortuin-stroken nu verhard zijn i.f.v. ondergrondse garages.

Een bijzonderheid zijn de grondgebonden dubbelwoningen in de Confortawijk. Die hebben twee voordeuren, waardoor de helft van de voortuin-stroken geen groen karakter heeft en uit toegangspaden bestaat.

POSTZEGELPARKEN

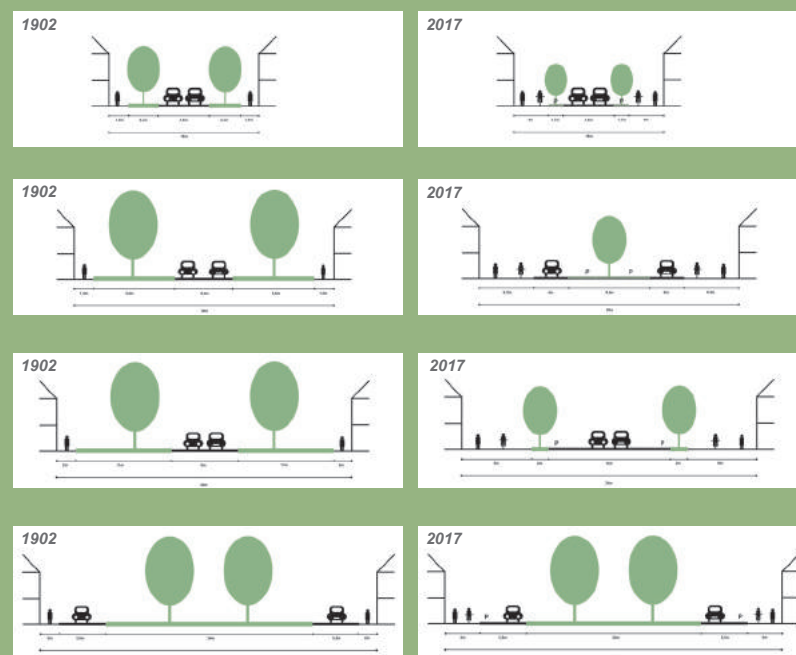
Naast aandacht voor privaat groen, worden in sommige wijken ook kleine buurtparkjes en ontmoetingsplekken voorzien, zoals o.a. het Bisthoveplein. Deze zijn qua groenoppervlakte allerminst te vergelijken met de vele kasteeldomeinen die voor de ontwikkeling van de woonwijken werden opgeofferd. Doorheen de wijken worden wel monumentale assen aangelegd, die naar de domeinen vernoemd worden: Lakborslei, Gallifortlei,...

HET STADION

In de noordoostelijke uithoek van Deurne, wordt midden in de open ruimte de eerste voetbaltempel van België ontwikkeld: het Bosuilstadion. Ook dat heeft aanvankelijk een monumentale toegangsreef.

POTENTIËLE GROENE BOUWSTENEN UIT 1902

De monumentale assen, die begin vorige eeuw ingericht werden, zijn vandaag helemaal getransformeerd. De brede profielen, die variëren van 19m tot zelfs 39m breed, waren aanvankelijk groen ingericht. Meer dan de helft van de straatbreedte werd ingenomen door groene onverharde zones waarin statige bomen aangeplant werden. Ze vormden een groen netwerk, opgespannen tussen het kasteel Gallifort en het kasteel Ter Rivieren.

Amper een eeuw later is het aandeel groen in deze assen dramatisch geslonken. Niet alleen gemotoriseerd verkeer neemt meer ruimte in door o.a. parkeerplaatsen, ook de uitgebreide voet- en fietspaden zorgen voor meer verzegeling. In de meeste gevallen zijn de ruime groene bermen ingeperkt tot slechts enkele groene verkeersgeleiders met hier en daar een boom. Het zijn cinematografische assen, gericht op de beleving vanuit de auto en niet op maat van de voetganger.

Dankzij hun brede straatprofielen, die behouden bleven, hebben de monumentale assen vandaag nog steeds de potentie om terug groener te worden en opnieuw een sterker verblijfskarakter te krijgen. Dit kan o.a. door zowel in de overgedimensioneerde zones voor het zachte verkeer als in de parkeerzones meer groen te integreren.

DEURNE 1969

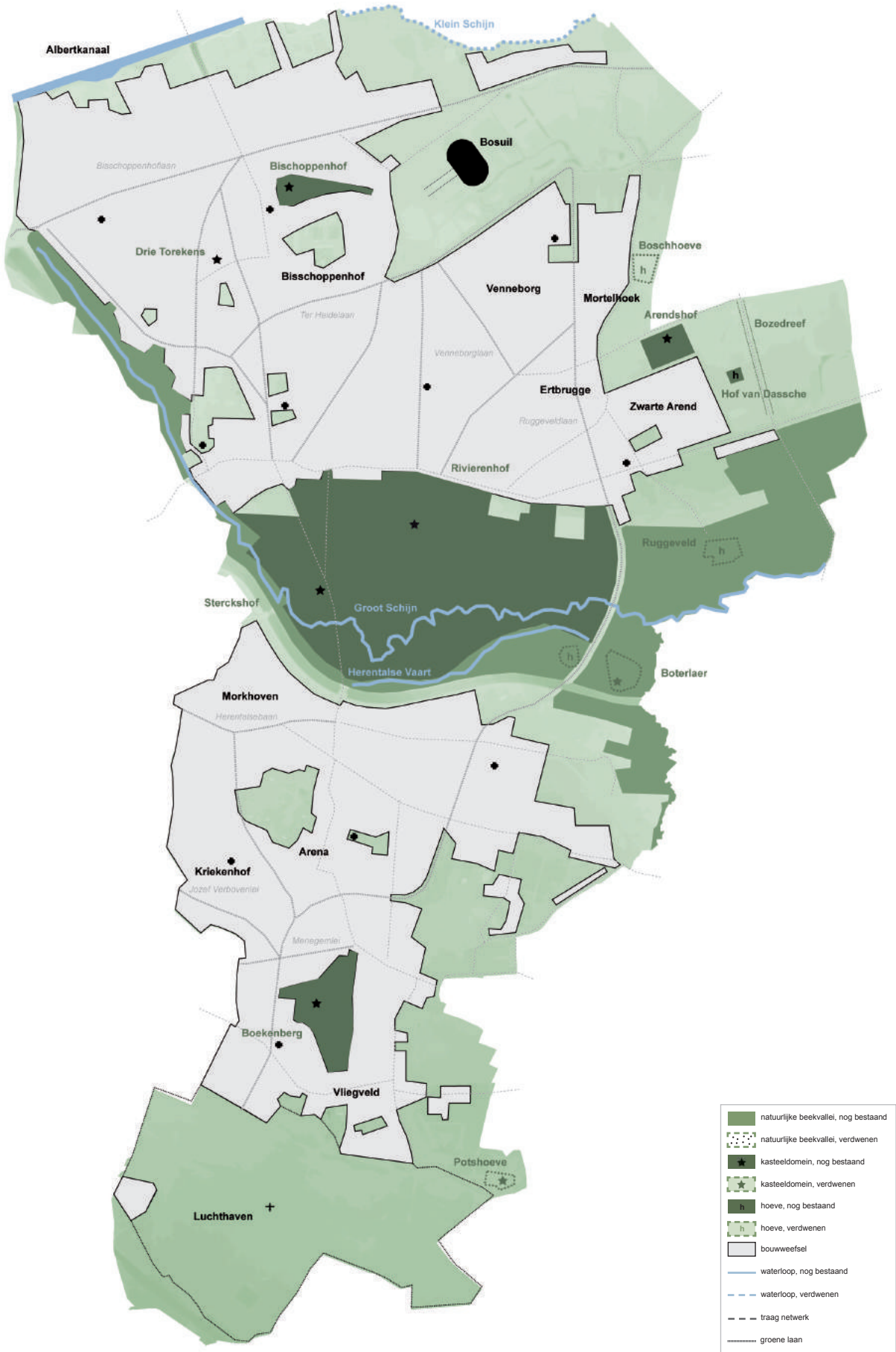
Jos Van Geellaan

Arenawijk

Langbaanvelden

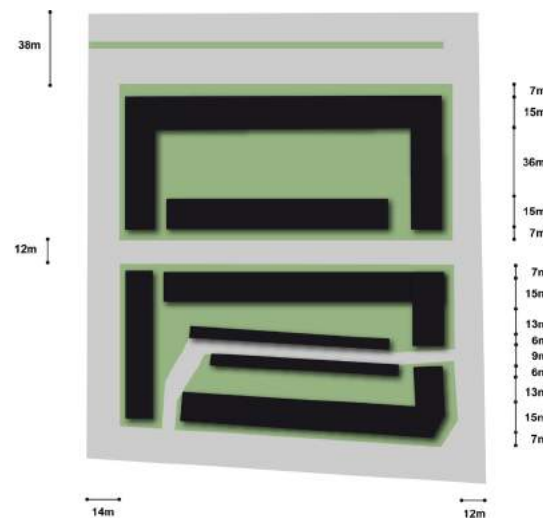
Massabouw en experimenten (1969)

Medio 20e eeuw is Deurne bijna volledig dichtgeslibt. De vallei van het Groot Schijn heeft als groene hoofdstructuur stand gehouden dankzij de omvorming van de voormalige kasteeldomeinen tot een openbaar park. Alleen de oostelijke rand, langs de stadsgrens bleef gespaard van verkavelingen. Ook de luchthaven is een open enclave gebleven.

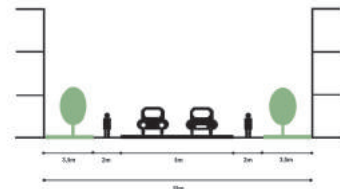
RATIONELE BOUWBLOKKEN

De naoorlogse wijken zoals Venneborg en Kriekenhof hebben een vrij rationele opbouw met een repetitie van rechthoekige bouwblokken en standaard straatprofielen.

De bouwblokken bestaan uit een schil met eenvoudige rijwoningen en een groene kern met tuinen. Enige vorm van variatie is de deelse invulling van de groene kern met garageboxen.

De woonstraten hebben bijna allemaal aan beide zijden voortuinstroken.

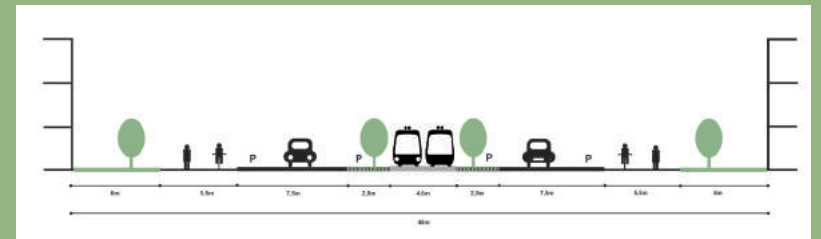
GROENE CAMPUSSEN EN EEN ORGANISCHE WIJK

Naast de rationele wijken verschijnen in Deurne ook enkele campussen: appartementsgebouwen omgeven door groen. Hoewel ze elk een heel eigen uitstraling hebben, volgen wijken zoals Bosuil, Arena, Jos Van Geellaan en Expo ditzelfde principe. Waar appartementsgebouwen gecombineerd worden met rijwoningen, o.a. in Bosuil, komen opvallend diepe voortuinstroken voor. Deze krijgen i.f.v. de bereikbaarheid van garages een sterk stenig karakter.

Ten noorden van het vliegveld verschijnt een experimentele variant op de tuinwijk: in Langbaanvelden worden individuele woningen met publieke voortuinen ontwikkeld die zorgen voor een sterk groen karakter.

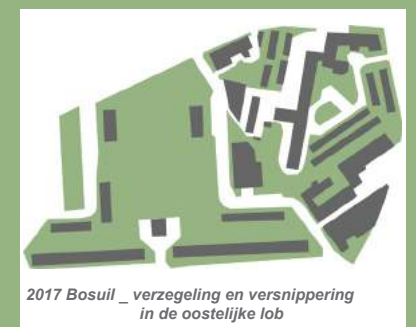
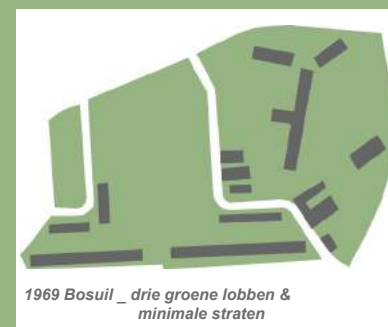
POTENTIËLE GROENE BOUWSTENEN UIT 1969

Ook medio 20e eeuw werd in Deurne verdergegaan met de aanleg van structurerende assen. Daarbij werd ineens op maat van de auto en de aanwezigheid van meerdere modi gedacht. Profielen bereiken breedtes tot maar liefst 48 m. Groen is in deze assen minimaal aanwezig, voornamelijk onder de vorm van voortuinen of geleidende bermen.

De enorme profielbreedte van deze recente assen biedt thans kansen om meer groen in het straatbeeld te brengen. Dit kan o.a. door zuiniger om te springen met verhardingen en infrastructuur (o.a. trambeddingen,...) te vergroenen.

Daarnaast is er in de wijken uit de 2e helft van de 20e eeuw een groot aandeel ruimte voor privaat groen aanwezig. Een deel hiervan is vandaag nog steeds groen, maar ook deze ruimte werd deels verzegeld.

Waar nog groen aanwezig is, kan in sommige gevallen bekeken worden of dit een meer publieke rol kan opnemen waardoor het meer inwoners ten goede komt. Waar verzegeling optrad, kan geopteerd worden voor o.a. ontpitting van bouwblokken, vergroening van tuinen en voortuinen, ontsnippering,...

Synthese Typisch Deurne

ERFGOEDLANDSCHAPPEN

Van de oorspronkelijk talrijke historische landschappelijke elementen die Deurne rijk was, resten er vandaag slechts een beperkt aantal. Belangrijkste dragers van natuurlijk en cultureel erfgoed zijn de vallei van het Groot Schijn en het Glacis van Ertbrugge. Het zijn niet alleen de nog meest intacte groene ruimten, erin zijn ook de oudste landschaps- en erfgoedelementen terug te vinden.

KASTEELPARKEN

Buiten de erfgoedlandschappen zijn het Bisschoppenhof en Boekenberg de enige overgebleven domeinen waarin niet alleen de kastelen zelf maar ook hun parken nog voor een beperkt stuk bewaard zijn gebleven.

Het Bisschoppenhof is het oudste, waarvan sommige delen dateren uit de 17e eeuw. Het omvat een motte met slotgracht, waarin het kasteel als een aaneengesloten gebouwen-complex gebouwd werd. In het park is de centrale onwateringsgracht nog steeds duidelijk zichtbaar.

Boekenberg werd eind 18e eeuw in zijn huidige vorm herbouwd en ingericht. Uit deze periode dateren o.a. de serpentinevijver, rotsbrug, torenruïne, kunstmatige heuvels en een onderaardse grot.

ARENAPLEIN

Het Arenaplein is een vreemde mix van elementen die uit verschillende perioden dateren. Centraal is het reduit het enige originele element van het voormalige fort van Deurne dat nog bewaard is gebleven. Ook de open ruimte zelf herinnert nog aan deze periode, maar is inmiddels wel volledig heringericht. De contouren van het fort zijn nog herkenbaar in de bebouwings-rand errond, die ontworpen werd door Renaat Braem in 1966. De betonnen constructies en de organische vormgeving zijn kenmerkend voor zijn visie op architectuur en stedelijke kwaliteit.

BEGRAAFPLAATSEN

Sint-Fredegandus, ter hoogte van Deurne-Dorp, is de oudste en grootste. Sinds de kerkhoven in de stad gesloten zijn (1784) werden hier talloze Antwerpse prominenten begraven. Vooral het deel rond de kerk omvat nog oude karakteristieke graven. Het landschapskerkhof is geconcipieerd rond een centrale as, de Christusweg.

Ook aan de Sint-Rochuskerk (19e eeuw) is een kleine begraafplaats bewaard gebleven die een groen rustpunt in de omgeving vormt.

Silsburg is eigenlijk van oorsprong de begraafplaats van Borgerhout. Ze is opgebouwd rond de hoofdlaan. Vooral grote rode beuken zijn er prominent aanwezig.

GROENE WIJKPLEINEN

Wijken zoals o.a. Kronenburg, Conforta en Unitas zijn opgebouwd rond kleine groene plekken. Dit zijn ontmoetings-plekken. Ze zorgen, samen met de private tuintjes van de woningen, voor groen in het dense bouwweefsel. De groene wijkpleinen zijn een stuk van de identiteit van deze arbeiderswijken.

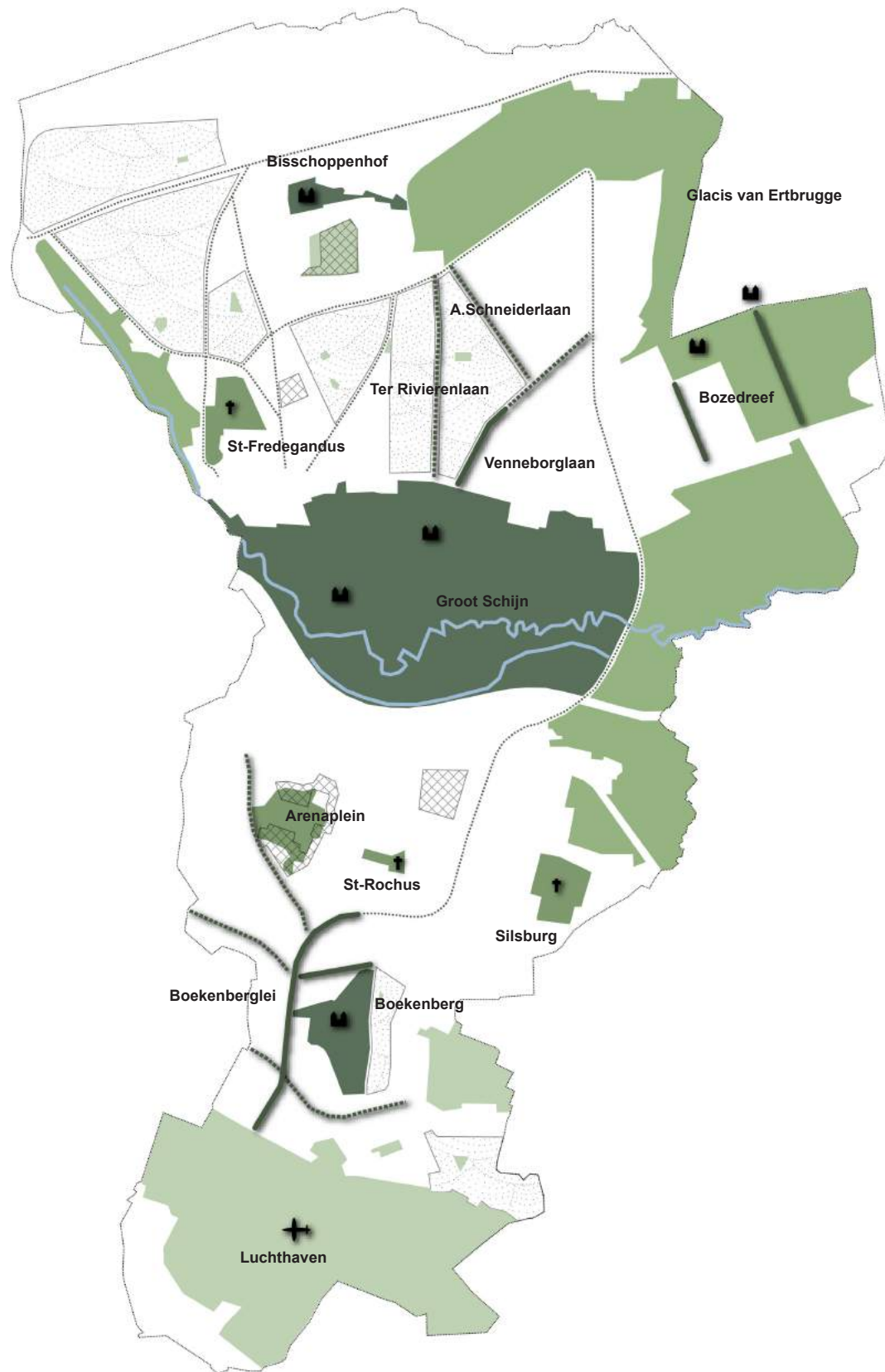
MONUMENTALE LANEN

Heel wat van de assen in Deurne hebben inmiddels hun groene karakter verloren. Dit is vooral in Deurne-Noord het geval. Daar hebben de Bozedreef en een stuk Venneborglaan nog hun dominante groenstructuur behouden. Andere lanen als de Ter Rivierenlaan of A. Schneiderlaan zijn minder groen. In Deurne-Zuid vormen de Boekenberglei en zijstraten een groen netwerk tussen Arena, Boekenberg en het vliegveld.

LUCHTHAVEN

Hoewel ze geen erfgoed-, ecologische of recreatieve waarde heeft, levert de luchthaven van Deurne toch bijdrage aan de groene identiteit van het district. Het is een immens gebied dat dank-zij haar economische functie als open ruimte bewaard is gebleven.

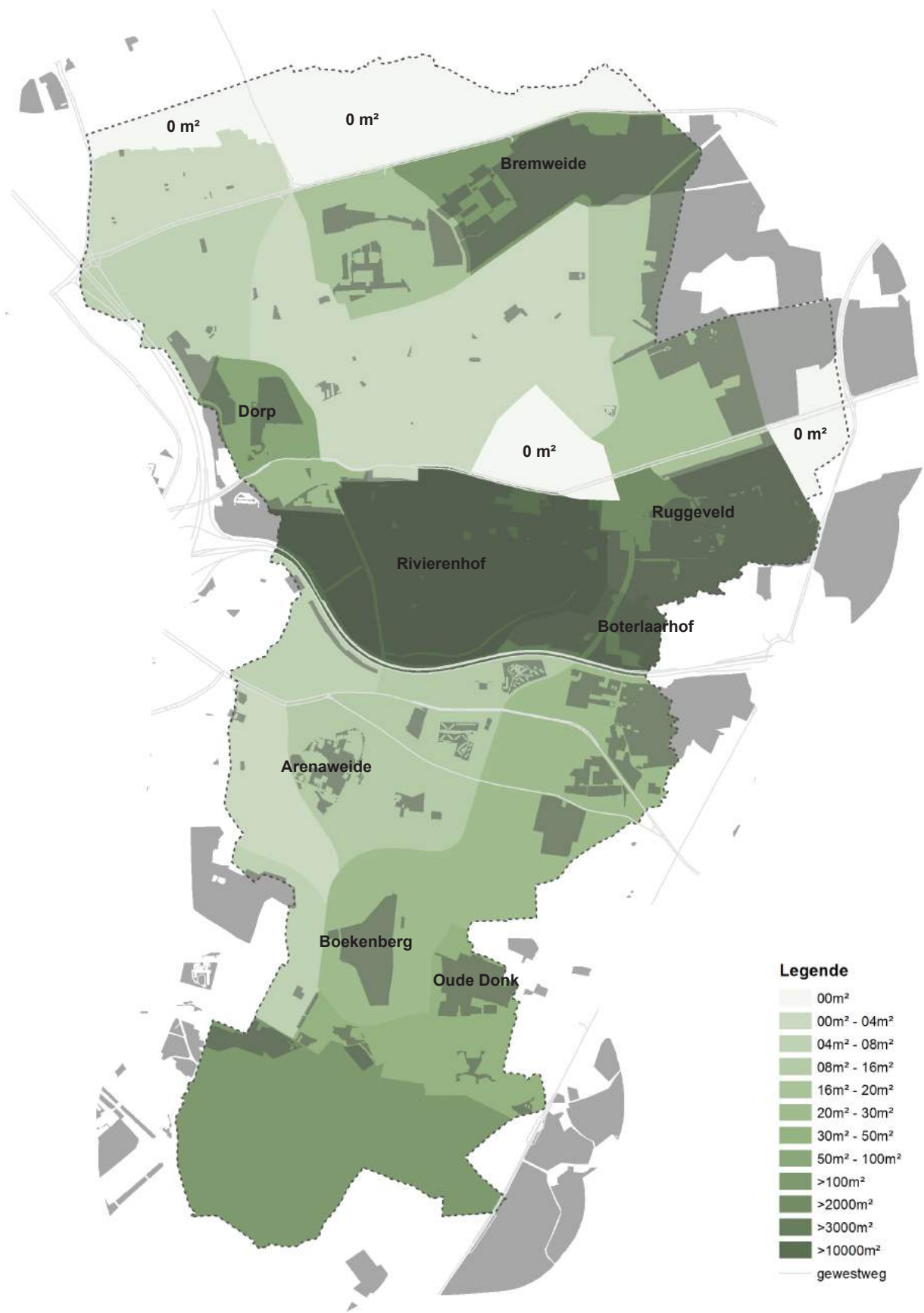
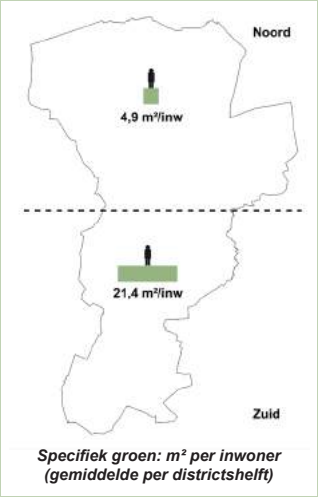
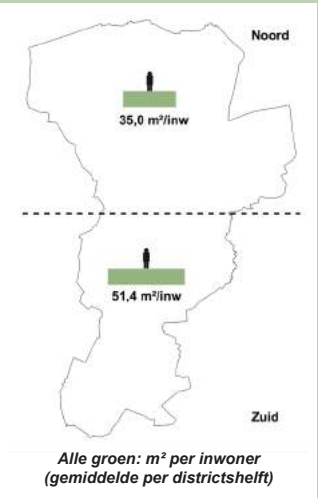

OUTDOOR DEURNE

GROENAANDEEL
PER SECTOR

Outdoor Deurne

Het groen, dat vandaag nog van het vroegere landschap in Deurne rest, maakt het tot één van de meest groene districten van de stad. Maar staat dit groen nog wel in verhouding tot de bewoning en denken de Deurnenaars zelf er ook zo over? Om te kunnen stellen dat Deurne echt een groen district is, moet het groenaandeel, de groenspreiding en de groenbeleving in beeld gebracht worden. Een socio-geografische analyse, aangevuld met enquêtes, leert waar er groen te weinig is, wie het groen bezoekt en wat de bezoekers vinden van de kwaliteit van de bestaande groengebieden.

Een genuanceerd groenaandeel

INDICATOR VOOR EVENWICHT

In de procesnota ⁽¹⁾ werd al berekend dat het resterende groenareaal in Deurne een oppervlakte van 474,0 ha beslaat en daarmee 36% van het grondgebied van het district inneemt. Daarmee zit Deurne op ongeveer hetzelfde groenniveau als de meest groene districten Hoboken en Wilrijk. Maar dit cijfer geeft niet weer of Deurne wel voldoende groen is. Daarvoor moet het groenareaal afgewogen worden aan het aantal inwoners. Deurne heeft immers, na het district Antwerpen, het hoogste inwoneraantal. Dat is bijna even hoog (78747) als het aantal inwoners van de districten Hoboken en Wilrijk samen (38595 en 40877).

In het thema “Outdoor groen” wordt het groen voornamelijk i.f.v. de mens en zijn behoefte om te recreëren behandeld. Het “groenaandeel” geeft aan hoeveel groen (m²) een inwoner daarvoor ter beschikking heeft. Het is m.a.w. een indicatie of er een evenwicht bestaat tussen de hoeveelheid groen en het aantal inwoners die er gebruik van maken.

DEURNE GEMIDDELD

Op niveau van het hele district heeft een inwoner gemiddeld 43,2 m² groen ter beschikking. Dit cijfer ligt onder het stedelijk gemiddelde, dat 119,4 m² groen per inwoner bedraagt. Het wijst er op dat in Deurne het hoge inwoneraantal er voor zorgt dat de balans van het groenaandeel nadelig verschuift in de richting van te weinig groen.

Het Deurnse gemiddelde ligt wel boven het Vlaamse richtcijfer ⁽²⁾ van 30 m² groen per inwoner. Algemeen is er in Deurne voldoende groen per inwoner. Dit blijft ook het geval op niveau van de twee districtshelften (Deurne-Noord en Deurne-Zuid) met respectievelijk 35,0 m² en 51,4 m² groen per inwoner.

Het positieve gemiddelde groenaandeel van Deurne is grotendeels te danken aan de aanwezigheid van de grotere stedelijke landschappen (Schijnvallei, Glacis van Ertbrugge en Groene Bedding).

GROTE VERSCHILLEN OP NIVEAU WOONOMGEVING

In de procesnota werd het gemiddelde groenaandeel van de districts-helften louter met het specifieke groen buiten de stedelijke landschappen berekend. Dat toonde al een sterker genuanceerd beeld t.o.v. de voorgaande cijfers waarin alle groen werd meegenomen.

In de beide districtshelften daalt het groenaandeel dan aanzienlijk, respectievelijk 4,9 m² en 21,4 m² groen per inwoner. Het wijst er op dat in het woonweefsel, dat verder van de stedelijke landschappen ligt, de Vlaamse richtlijn helemaal niet meer gehaald wordt. Om daarvan een beeld te krijgen, werd het groenaandeel per statistische sector bepaald. Dit is het laagste niveau waarop demografische gegevens ontsloten zijn. De grenzen van de sectoren vallen bovendien vaak samen met barrières, die impact hebben op het gebruik van het groen en tonen dus daardoor een realistisch beeld.

Vlaamse richtlijn (>30 m²/inw)

De sectoren waarin de stedelijke landschappen gelegen zijn, hebben groenaandelen van meer dan 100 m². Dit zijn Rivierenhof, Boterlaarhof, Ruggeveld en Bremweide. De sector Rivierenhof scoort met meer dan 30000 m² groen per inwoner het best. Dit is dankzij de enorme groenoppervlakte en het lage inwoneraantal.

In de sectoren die louter grenzen aan de stedelijke landschappen, haalt het groenaandeel al bijna nergens meer het Vlaamse richtcijfer. Alleen in de sector Dorp is het groenaandeel met 60,5 m² nog aanzienlijk hoger dankzij een stuk overlap met het park Rivierenhof.

Richtlijn wijkniveau (>8 m²/inw)

In de andere sectoren ligt het groenaandeel nog wel boven de 8 m², hetgeen het minimum ⁽³⁾ is waarover bewoners op wijkniveau dienen te beschikken.

In Deurne-Zuid hebben de sectoren rond het Boekenbergpark, de Oude Donk en de Arenaweide ook groenaandelen die boven de 8 m² liggen.

Groentekorten

Alle andere sectoren, d.i. de westelijke rand van Deurne-Zuid en een groot stuk van Deurne-Noord, hebben groenaandelen die zelfs onder de 4 m² groen per inwoner liggen. In Deurne-Zuid kan dit voor de sector Kriekenhof nog genuanceerd worden door de nabijheid van de aangrenzende Arenaweide en Te Boelaerpark in Borgerhout.

Er zijn vier sectoren waar geen groen aanwezig is. Daarvan zijn twee sectoren volledig bedrijventerrein (Kanaal en Ertbrugge Veld), maar zowel in Kruininge als in Schotensesteenweg is bewoning aanwezig. De laatste sector is volledig woongebied maar ligt wel nabij het Rivierenhof.

(1) Procesnota Groenplan Deurne, voorjaar 2017

(2) Van Herzele A, Wiedemann T, De Clercq E, 2004, VUB, Monitor voor bereikbaar en aantrekkelijk groen, studie uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse Milieumaatschappij, MIRA

(3) Van Herzele A, Wiedemann T, De Clercq E, 2004, VUB, Monitor voor bereikbaar en aantrekkelijk groen, studie uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse Milieumaatschappij, MIRA: minimumgroenaandeel op wijkniveau bedraagt 8 m² groen per inwoner
minimumgroenaandeel op buurtniveau bedraagt 4 m² groen per inwoner

WIJK OPEN RUIMTE
TEKORTZONES

Bremweide

Fredegandus

Rivierenhof

Boterlaar (park Groot Schijn)

Boekenberg

Legende

- groen
- wijk open ruimte
- tekortzone wijk open ruimte

Groenbereik bevestigt probleemzones

INDICATOR VOOR SPREIDING

Waar het “groenaandeel” het groenareaal koppelt aan de bevolkingsdichtheid, legt het “groenbereik” een relatie tussen het groenareaal en de ruimtelijke spreiding van de inwoners. Zoals al bij het groenaandeel bleek, heeft het niveau waarop naar Deurne gekeken wordt impact op de resultaten. Dat is nog duidelijker het geval bij het groenbereik. Er wordt algemeen ⁽⁴⁾ gewerkt met vier bereikniveaus:

- **Stadsdeel:**

30 ha - 60 ha
park > 10 ha
800 m - 1600 m

- **Wijk:**

10 ha - 30 ha
park > 5 ha
400 m - 800 m

- **Buurt:**

1 ha - 10 ha
park > 0,5 ha
150 m - 400 m

- **Woonomgeving:**

< 1 ha
park < 0,5 ha
< 150 m

Per niveau wordt rond de betreffende groengebieden een gebied bepaald waarbinnen de bewoners op basis van loopafstand voldoende nabij het groen wonen. Zones die buiten de bereikgebieden vallen zijn de tekortzones, waar de inwoners geen groen binnen loopafstand te beschikking hebben. Daarbij wordt rekening gehouden met de impact van barrières zoals drukke, moeilijk oversteekbare verkeerswegen,...

GEEN TEKORTEN OP STADSDEELNIVEAU

In Deurne zijn er geen tekortzones op stadsdeelniveau. Heel het district woont binnen het bereik (1600 m) van de grote stedelijke landschappen zoals de Schijnvallei, het Glacis van Ertbrugge en de Groene Bedding.

Ook de grote groengebieden buiten de stad worden daarbij mee in rekening genomen. D.i. o.a. de groene vinger in Borsbeek, die aansluit op het vliegveld van Deurne en die voor de inwoners van Deurne-Zuid een functie als stadsdeelgroen opneemt.

WIJKTEKORTZONES IN DEURNE-NOORD

Op wijkniveau functioneren grote delen van de stedelijke landschappen als wijkgroen. Alle publiek toegankelijke aaneengesloten groene ruimte (10 ha - 30 ha) wordt meegerekend. De sportvelden en volkstuinten, die slechts onder voorwaarden toegankelijk zijn (betaling, lidmaatschap,...), worden niet als wijkgroen beschouwd.

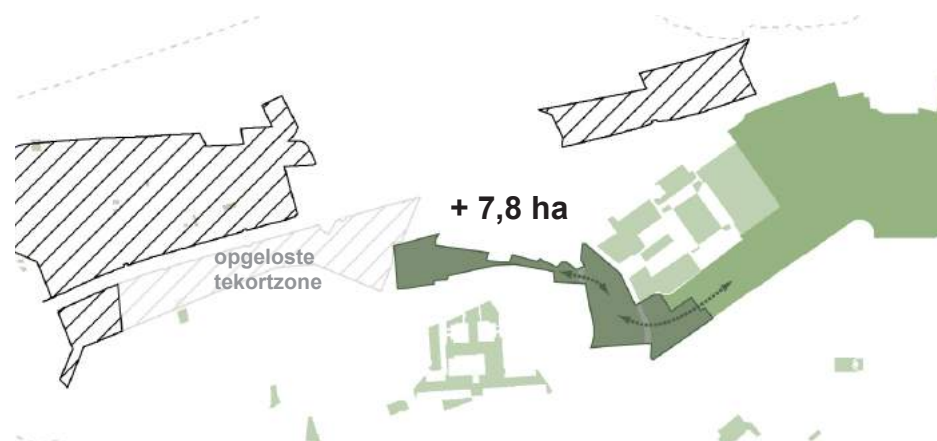
Naast de grote stedelijke landschappen zijn alleen Fredegandus, Boekenberg en Silsburg voldoende groot om ook als wijkgroen te functioneren. Ze zorgen ervoor dat het merendeel van Deurne-Noord en Deurne-Zuid binnen het bereik van wijkgroen vallen.

Alleen in Deurne-Noord zijn er tekortzones voor wijkgroen:

- Kronenburg - Ten Eekhave: 7651 inwoners (36,1%)
- Kruininge: 537 inwoners (25,6%)

De tekortzones in Kronenburg en Kruininge zijn allebei voor een groot deel het gevolg van de barrièrewerking van de Bisschoppenhoflaan.

De tekortzone in Ten Eekhave is gerelateerd aan de versnippering van het groen. De hondenloopzone en Bisschoppenhof zijn niet verbonden. Hun afzonderlijke oppervlakten zijn te klein i.f.v. wijkgroen. Wanneer ze wel beter verbonden worden, zoals in het stadsbrede groenplan “levendig landschap” ⁽⁵⁾ wordt voorgesteld, kunnen ze samen met de Bremweide wel als wijkgroen ingezet worden en valt de tekortzone in Ten Eekhave grotendeels weg. Er komt dan 7,8 ha bestaand groen als extra wijkgroen ter beschikking. In de hele wijk is er vandaag gemiddeld slechts 6,6 m² wijkgroen per inwoner. De extra 7,8 ha doen dit cijfer toenemen tot 10,3 m² per inwoner. Het gemiddelde groenaandeel bereikt dan de wijknorm (8 m²/inw). Indien de hondenloopzone deels wordt aangesneden is een oplossing van het wijktekort echter niet meer mogelijk.

In Deurne-Zuid is er nog een klein stukje tekortzone wijkgroen, gelegen naast het vliegveld van Deurne. Binnen die tekortzone wonen slechts 42 personen.

(4) Van Herzele A, Wiedemann T, De Clercq E, 2004, VUB, Monitor voor bereikbaar en aantrekkelijk groen, studie uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse Milieumaatschappij, MIRA

(5) Levendig landschap, 2017, p133-136

BUURT OPEN RUIMTE
TEKORTZONES

Bisschoppenhof

Bosuil

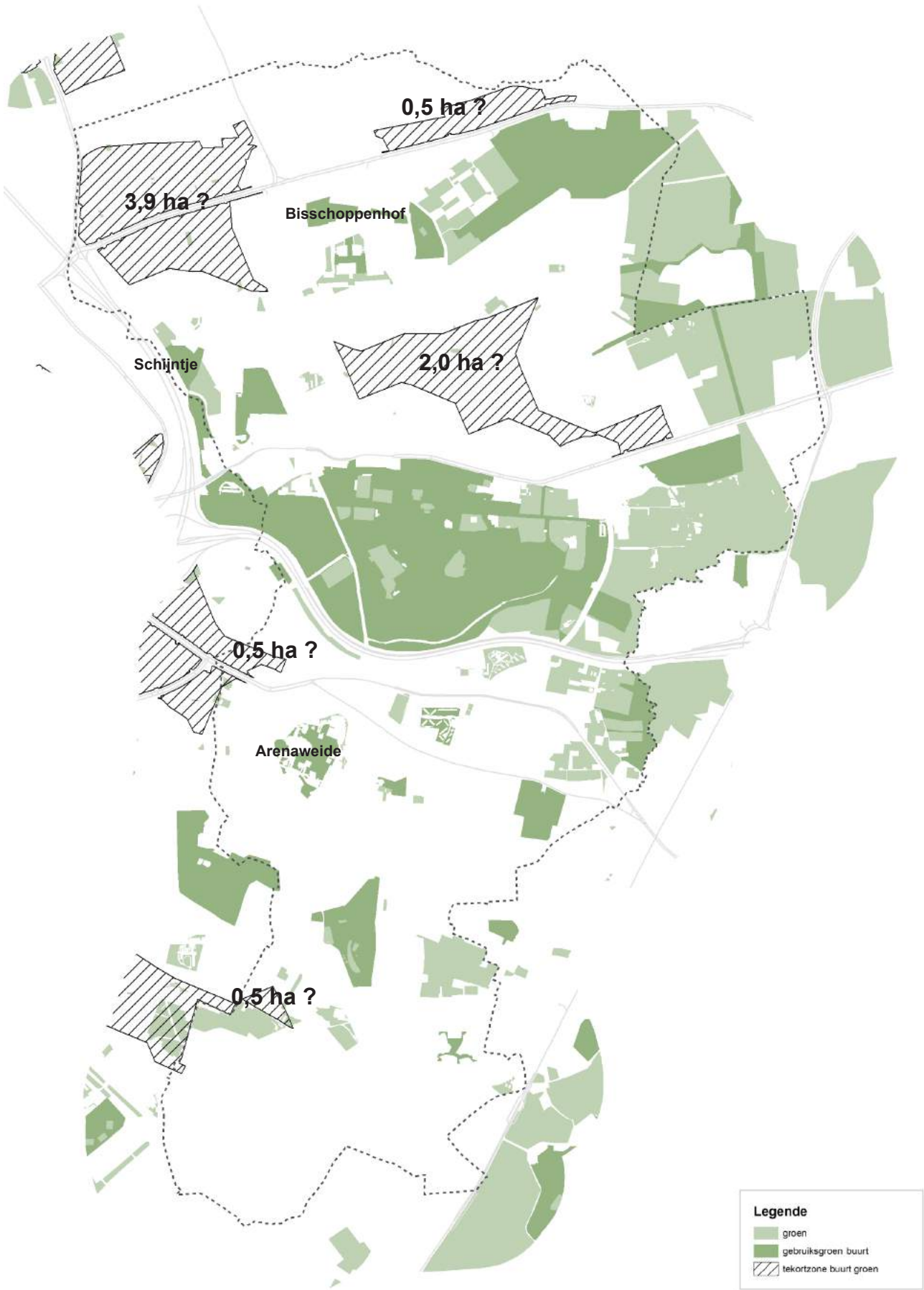
Schijntje

Arenaweide

Jos Van Geellaan

CENTRALE BUURTTEKORTZONE IN DEURNE-NOORD

Op buurniveau vullen de grote stedelijke landschappen een rol in als buurtgroen. Naast Fredegandus, Boekenberg en Silsburg zijn er heel wat kleinere groene plekken die eveneens als buurtgroen functioneren. Omdat het bereik echter kleiner is dan op wijkniveau (400 m i.p.v. 800 m), is hun totale impact minder toereikend. Dat laat zich vooral in Deurne-Noord voelen. De tekortzones in Kronenburg, Ten Eekhave en Kruininge worden groter.

- Kronenburg: 5947 inwoners (97,8%)
- Ten Eekhave: 3137 inwoners (51,1%)
+ 131 inwoners (3,4%) in Conforta
- Kruininge: 555 inwoners (56,1%)

En er komt in Deurne-Noord een grote tekortzone bij die delen omvat van:

- Gallifort 375 inwoners (9,2%)
- Kreglinger 998 inwoners (57,6%)
- Plankenbergh 69 inwoners (2,5%)
- Ter Rivieren 1547 inwoners (58,5%)
- Schotensesteenweg 815 inwoners (27,6%)
- Venneborg 493 inwoners (11,7%)
- Ertbrugge 12 inwoners (0,8%)
- Zwarte Arend 735 inwoners (23,0%)

Bijna de hele centrale kern van Deurne-Noord valt buiten het bereik van buurtgroen. Dit is een gevolg van het feit dat er bij het ontstaan in het bouwweefsel van Deurne-Noord heel weinig publiek groen geïntegreerd werd. De weinige aanwezige groene plekken zijn meestal te klein om een rol als buurtgroen op te nemen.

Het oplossen van de centrale tekortzone is louter mogelijk door nieuw buurtgroen te voorzien. Er is in principe 2,0 ha nieuw groen nodig om alle inwoners binnen de tekortzone van 4 m² buurtgroen te voorzien. Indien de hondenloopzone echter wordt aangesneden vergroot het tekort aanzienlijk en is er, evenredig met het verlies, meer nieuw buurtgroen nodig.

De tekortzone in Kronenburg en Ten Eekhave is eveneens een gevolg van het ontbreken van buurtgroen in het bouwweefsel. Ook hier kan de tekortzone alleen opgelost worden met nieuw buurtgroen. Er is 3,9 ha nieuw groen nodig om alle inwoners binnen de tekortzone van 4 m² buurtgroen te voorzien.

De tekortzone in Kruininge kan grotendeels opgelost worden door de barrière van de Bisschoppenhoflaan op te lossen. Anders is hier ook nog eens 0,5 ha (theoretisch slechts 0,2 ha) nieuw buurtgroen nodig.

KLEINE BUURTTEKORTZONES IN DEURNE-ZUID

Naast het Boekenbergpark en Silsburg, vult in Deurne-Zuid ook o.a. de Arenaweide een rol in als buurtgroen. Dankzij de evenwichtige spreiding van deze groene plekken in het bouwweefsel, heeft Deurne-Zuid minder te kampen met tekortzones. Er zijn er slechts twee kleine tekortzones:

- Morkhoven 186 inwoners (6,9%)
+ 52 inwoners (3,3%) in Muggenberg
- Boekenberglei 144 inwoners (9,3%)
+ 28 inwoners (21,5%) in Vliegveld

De twee tekortzones maken deel uit van grotere tekortzones in het district Borgerhout. De tekortzone aan de Boekenberglei is deels een gevolg van de beperkte toegankelijkheid van de volkstuinen die net over de districtsgrens ingeplant liggen, maar deels ook van het ontbreken van groen in het bouwweefsel op deze specifieke plek. Dit laatste geldt ook voor de tekortzone in Morkhoven. Ofwel moet op beide locaties nieuw buurtgroen voorzien worden (d.i. twee maal 0,5 ha, maar theoretisch echter veel minder), ofwel moeten de bestaande groene plekken zodanig uitgebreid of beter toegankelijk gemaakt worden dat ze een ruimer bereik krijgen en ook de tekortzones invullen.

WOON OPEN RUIMTE
TEKORTZONES

Van Deynsestraat

Tweegezustersstraat

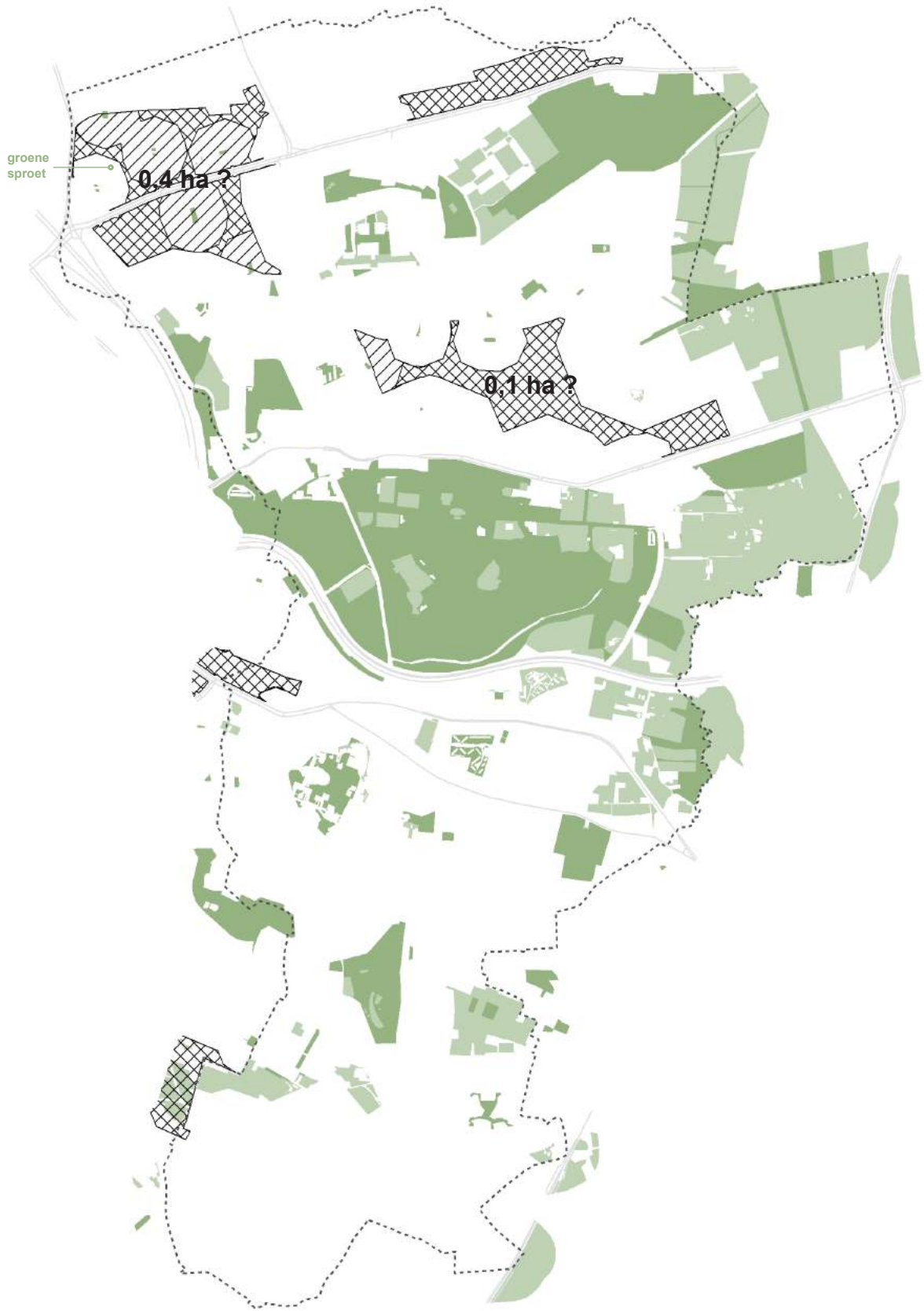
Kreglingerstraat

Muggenberghof

Ruimtevaartlaan

WOONTEKORTZONES IN DEURNE-NOORD EN -ZUID

Op niveau van de woonomgeving blijven alle groenelementen, die op buurtniveau een functie invulden, ook een rol als woongroen opnemen. Bijkomend worden nu ook de groene plekken die kleiner zijn dan 0,5 ha mee in rekening genomen.

In Deurne-Noord heeft dit zowel op de centrale tekortzone als op de tekortzone ter hoogte van Kronenburg impact. De groene plekjes ter hoogte van respectievelijk de Gallifortlei, de Kreglingerstraat en de Van Cortbeemdelei zorgen ervoor dat meer inwoners groen in hun onmiddellijke woonomgeving hebben. In dens stedelijk woonweefsel, zoals in deze wijken aanwezig is, vervullen dergelijke kleine groengebieden een cruciale rol.

• Kronenburg	4670 inwoners (76,8%)
• Ten Eekhove	3137 inwoners (51,1%)
• Kruininge	555 inwoners (56,1%)
• Gallifort	228 inwoners (5,6%)
• Kreglinger	431 inwoners (24,9%)
• Ter Rivieren	809 inwoners (30,6%)
• Schotensesteenweg	815 inwoners (27,6%)
• Zwarte Arend	735 inwoners (23,0%)

Om de tekortzone ter hoogte van Kronenburg op te lossen is 0,4 ha nieuw woongroen nodig. Het groene sproet - project, dat gepland wordt aan de Ten Nessestraat, zal circa 0,1 ha extra woongroen bijcreëren. Het overlapt echter voor een groot aandeel met het bereik van het groene plekje aan de Van Cortbeemdelei. De impact ervan zal daardoor relatief beperkt zijn.

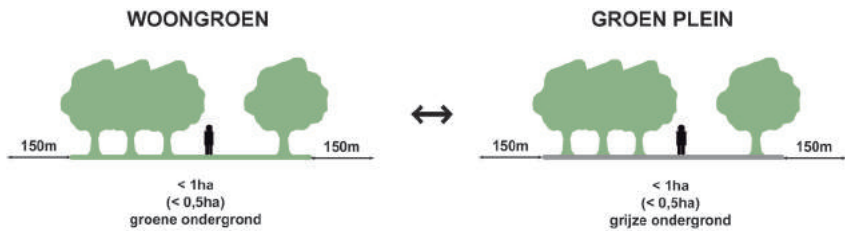
De centrale tekortzone kan opgelost worden met 0,1 ha nieuw woongroen.

In Deurne-Zuid is de impact van het woongroen minder nadrukkelijk. De tekortzone ter hoogte van Muggenberg krimpt in tot louter de sector Morkhoven. De tekortzone ter hoogte van de Boekenberglei valt weg omdat de groene speelplek aan de Ruimtevaartlaan nu ook wordt meegerekend.

• Morkhoven	186 inwoners (6,9%)
• Vliegveld	28 inwoners (21,5%)

In beide gevallen is het nodige extra woongroen om de kleine tekortzones op te lossen minimaal.

Het tekort aan publiek groen in de sectoren Kronenburg en Ten Eekhove blijft zelfs op dit fjnscalige niveau opvallend. Zelfs de kleinste groene plekjes volstaan niet om deze woonomgevingen van voldoende groen te voorzien. De enige plekken waar de bewoners in het publieke domein kunnen verblijven zijn de groene pleintjes aan de Tweemontstraat, de Van Amstelstraat, de Van Duyststraat, de Van Heetveldelei en de Lakborslei.

Indien zij meegerekend worden, wordt de tekortzone wel gunstig beïnvloed:

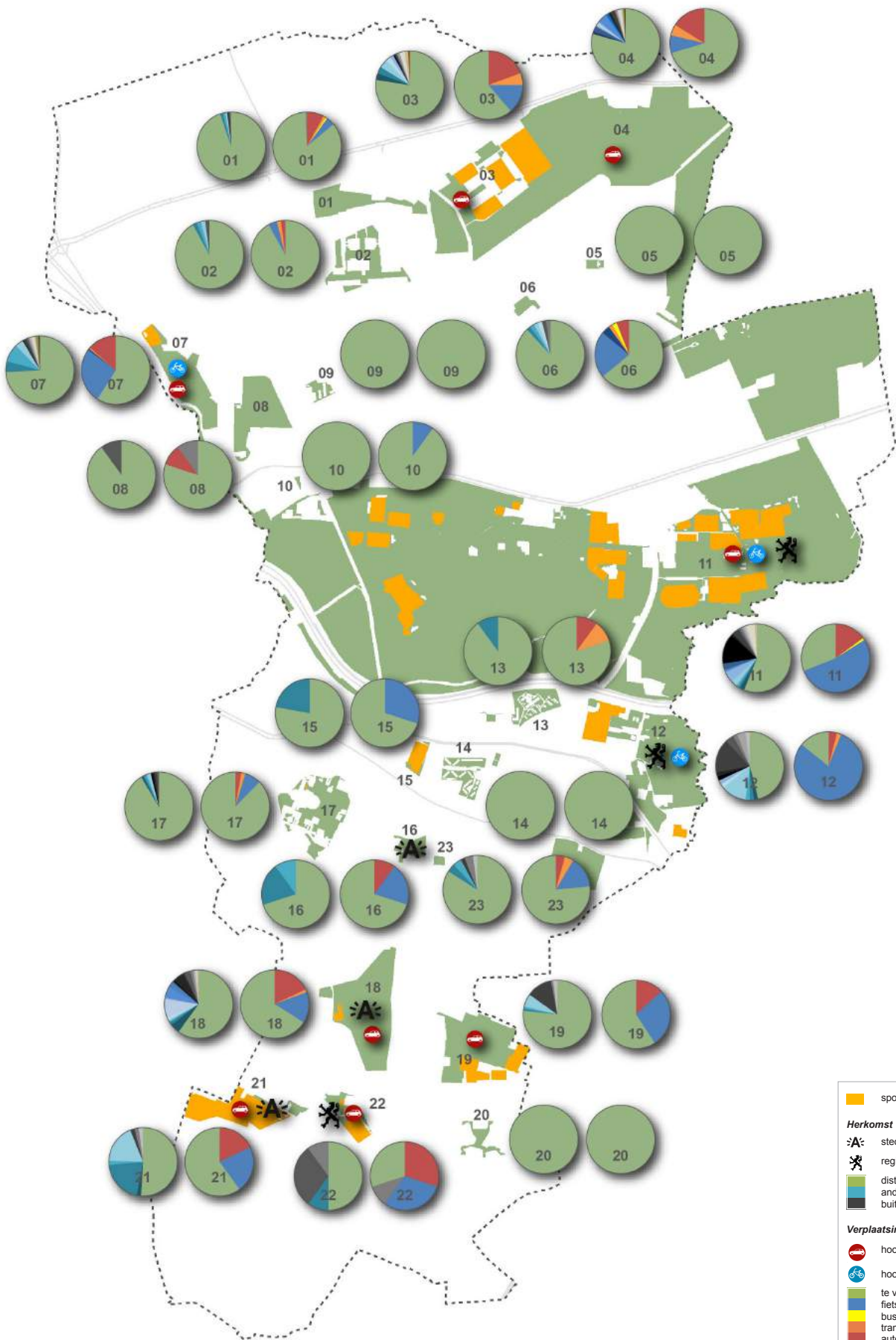
• Kronenburg	1551 inwoners (25,2%)
• Ten Eekhove	1781 inwoners (29,0%)

Er is dan nog maar 0,2 ha bijkomende groene pleintjes nodig om de resterende tekortzone in te vullen en alle bewoners van de beide sectoren een absoluut minimum aan groene publieke verblijfsruimte aan te bieden.

Ook bij de centrale tekortzone vervult het groene pleintje aan de Clara Snellingsstraat een rol. Het heeft echter maar een minimale impact op de tekortzone. Slechts 84 inwoners worden ermee bereikt. De behoefte aan minstens 0,1 ha bijkomend woongroen (of groene pleinruimte) blijft ermee in deze woonomgeving bestaan.

HERKOMST EN
VERPLAATSINGSWIJZE

- 01_Bisschoppenhof
- 02_Kerkeveldlaan
- 03_Bosuil
- 04_Bremweide
- 05_Wim Saerensplein
- 06_Tweegezusterslaan
- 07_Schijntje
- 08_Fredegandus
- 09_Pieter De Ridderstraat
- 10_Koraalplaats
- 11_Ruggeveld
- 12_Boterlaar - Silsburg
- 13_Burgemeester De Boeylaan
- 14_Jos Van Geellaan
- 15_Herentalsebaan
- 16_Sint-Rochus
- 17_Arenaweide
- 18_Boekenberg
- 19_Oude Donk
- 20_Langbaanvelden
- 21_Ruimtevaartlaan
- 22_Drakenhoflaan
- 23_Den Tip

Groenbeleving beoordeelt kwaliteit

GEBRUIKERSONDERZOEK

Als steekproef werd in 23 groengebieden in Deurne een onderzoek gedaan naar het profiel van de groengebruikers en hun kwalitatief oordeel over de betreffende groene plekken. Het onderzoek omvatte twee delen:

- **Observaties**

In elk gebied werden 6 observatieronden gehouden: 2 tijdens de zomervakantie, 2 tijdens een piekmoment (woensdagnamiddag) en 2 tijdens een dalmoment (weekdag voormiddag). Tijdens elke ronde werd het gebied gedurende 2 uur doorkruist en volgende gegevens verzameld:

- aantal bezoekers
- locatie bezoekers
- leeftijdscategorie bezoekers
- activiteit bezoekers

- **Enquêtes**

In elk gebied werd een vragenlijst aan de bezoekers voorgelegd. De vragen peilden o.a. naar:

- persoonlijk profiel (leeftijd, gezinssituatie, woonwijze)
- herkomst en verplaatsingswijze
- bezoekfrequentie
- bezoekmotief
- bezochte parkonderdelen (enkel bij grotere groengebieden)
- oordeel beleving (uitstraling, toegankelijkheid, sfeer, netheid en attractiviteit)
- oordeel onderhoud
- pluspunten bezocht groengebied
- aanbevelingen bezocht groengebied

De resultaten van het onderzoek werden in bijlage bij de analysenota per groengebied verwerkt en gebundeld.

HERKOMST EN VERPLAATSWIJZE

Herkomst

Bijna in alle groengebieden zijn de meeste bezoekers afkomstig uit het district Deurne zelf. Alleen in Silsburg is het aandeel bezoekers uit andere districten of gemeenten samen hoger dan het aantal bezoekers uit Deurne. Ook de gebieden Ruggeveld, Boekenberg, Ruimtevaartlaan en Drakenhoflaan hebben een hoog aandeel bezoekers van buiten Deurne. Het zijn allemaal gebieden waarin meerdere sportactiviteiten aanwezig zijn.

Ook netwerking en omvang hebben impact op het bereik van de groengebieden. Het Schijntje, Bosuil, Bremweide, Ruggeveld en Boterlaar-Silsburg zijn groengebieden die deel uitmaken van de robuuste groenstructuur. Ze hebben allemaal minstens een kwart bezoekers van buiten Deurne. Dit geldt ook voor de grotere groengebieden zoals Boekenberg, Oude Donk en Ruimtevaartlaan.

Verplaatsingswijze

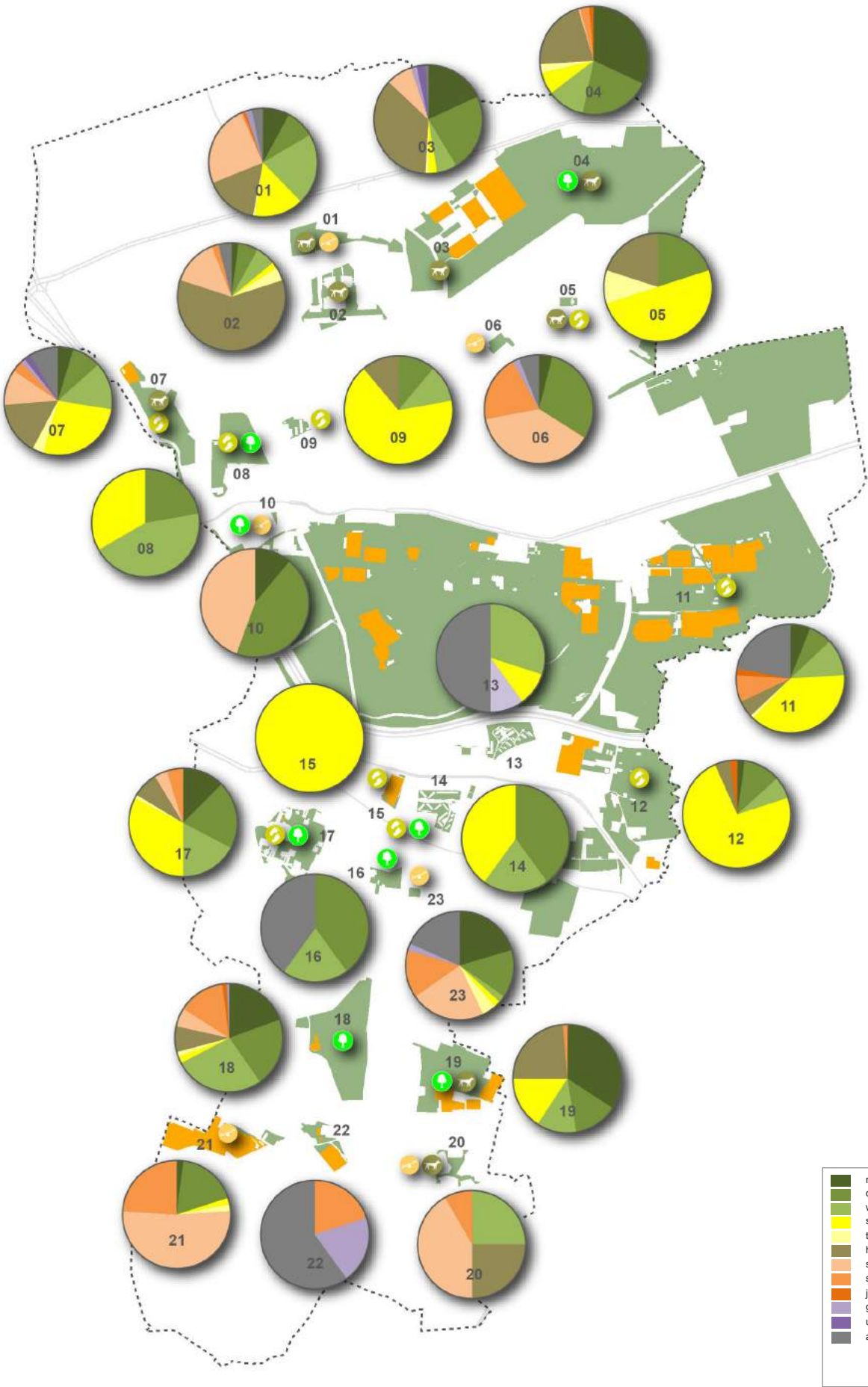
De verplaatsingswijze van de bezoekers vertoont logischerwijze overeenkomsten met hun herkomst. Als de bezoekers vooral uit de onmiddellijke omgeving afkomstig zijn, komt iedereen te voet naar het groengebied. Dat is o.a. het geval in de Pieter De Ridderstraat, het Wim Saerensplein, de Jos Van Geellaan en Langbaanvelden. Hoe meer de bezoekers van buiten Deurne afkomstig zijn, hoe meer er andere verplaatsingswijzen gebruikt worden zoals de fiets of de auto.

Opvallend is dat het aandeel fietsers t.o.v. andere voertuigen vooral hoog is in de groengebieden die deel uitmaken van de robuuste groenstructuur. Dit zijn het Schijntje, Ruggeveld en Silsburg. Deze gebieden vormen een aaneengesloten rustig, attractief en veilig geheel met andere groengebieden in en rond Antwerpen waardoor fietsers zich er vlot doorheen kunnen verplaatsen.

Het gebruik van het openbaar vervoer i.f.v. groenbezoek is in Deurne minimaal. De auto wordt voornamelijk gebruikt voor groengebieden waarin sport- of andere activiteiten (hondenloopzone, begraafplaats, volkstuinten) gesitueerd zijn.

BEZOEKREDEN /
ACTIVITEITEN

- 01_Bisschoppenhof
- 02_Kerkeveldlaan
- 03_Bosuil
- 04_Bremweide
- 05_Wim Saerensplein
- 06_Tweegezusterslaan
- 07_Schijntje
- 08_Fredegandus
- 09_Pieter De Ridderstraat
- 10_Koraalplaats
- 11_Ruggeveld
- 12_Boterlaar - Silsburg
- 13_Burgemeester De Boeylaan
- 14_Jos Van Geellaan
- 15_Herentalsebaan
- 16_Sint-Rochus
- 17_Arenaweide
- 18_Boekenberg
- 19_Oude Donk
- 20_Langbaanvelden
- 21_Ruimtevaartlaan
- 22_Drakenhoflaan
- 23_Den Tip

BEZOEKREDEN / ACTIVITEITEN

Verblijfsruimte versus passageplek

Een groengebied kan zowel als verblijfsgebied en als passageplek functioneren, of als een combinatie van beide. In Deurne zijn al die opties vertegenwoordigd. De groengebieden die eerder ingesloten liggen worden steeds omwille van een duidelijk motief bezocht en werken niet als een transitzone. Zo'n zuivere verblijfsplekken zijn o.a.:

- Tweegezusterslaan
- Koraalplaats
- Sint-Rochus
- Langbaanvelden
- Drakenhoflaan

Er zijn ook enkele groengebieden die hoofdzakelijk als passageplek functioneren. Meer dan de helft van de bezoekers gebruikt ze als een shortcut of komt er louter toevallig langs. Vaak zijn dit gebieden waar slechts een deel van de open ruimte permanent toegankelijk is en het overige deel louter onder voorwaarden en/of beperkt in de tijd (vb: sportvelden). Of het zijn gebieden die een centrale plek innemen in een traag netwerk of een wijk. Zulke passageplekken zijn o.a.:

- Wim Saerensplein
- Pieter De Ridderstraat
- Schijntje
- Fredegandus
- Ruggeveld
- Boterlaar - Silsburg
- Herentalsebaan
- Jos Van Geellaan
- Arenaweide

De overige onderzocht groengebieden combineren een verblijfs- en passagefunctie. Meestal ligt de nadruk er op het genieten van het groen of het uitoefenen van een activiteit.

Rust versus actie

Wanneer een gebied als verblijfsplek functioneert, zijn er verschillende redenen waarom bezoekers er naartoe komen. Globaal kunnen die ingedeeld worden in enerzijds het groen zelf (rust) en anderzijds bepaalde activiteiten die er uitgeoefend kunnen worden (actie).

Bij de gebieden, waar het groen zelf voor de meeste bezoekers het bezoekmotief vormt, is geen gemeenschappelijk aspect te synthetiseren. Gebieden zoals:

- Bremweide
- Fredeganus
- Koraalplaats
- Arenaweide
- Sint-Rochus
- Jos Van Geellaan
- Boekenbergpark
- Oude Donk

hebben heel diverse kenmerken. Sommige zijn (begraaf)park of deel van een robuust landschap, andere zijn dan weer volkstuincomplex of louter woongroen.

Bij de gebieden, waar specifieke activiteiten het belangrijkste bezoeks-motief vormen, blijken de hondenloopzones en speeltuinen de grootste aantrekkingskracht uit te oefenen. Opvallend is dat vooral in Deurne-Noord het aandeel bezoekers, die 'de hond uitlaten' als reden voor bezoek opgeven, hoog is in de meeste groengebieden:

- Bisschoppenhof
- Kerkeveld
- Bosuil
- Bremweide
- Wim Saerensplein
- Schijntje

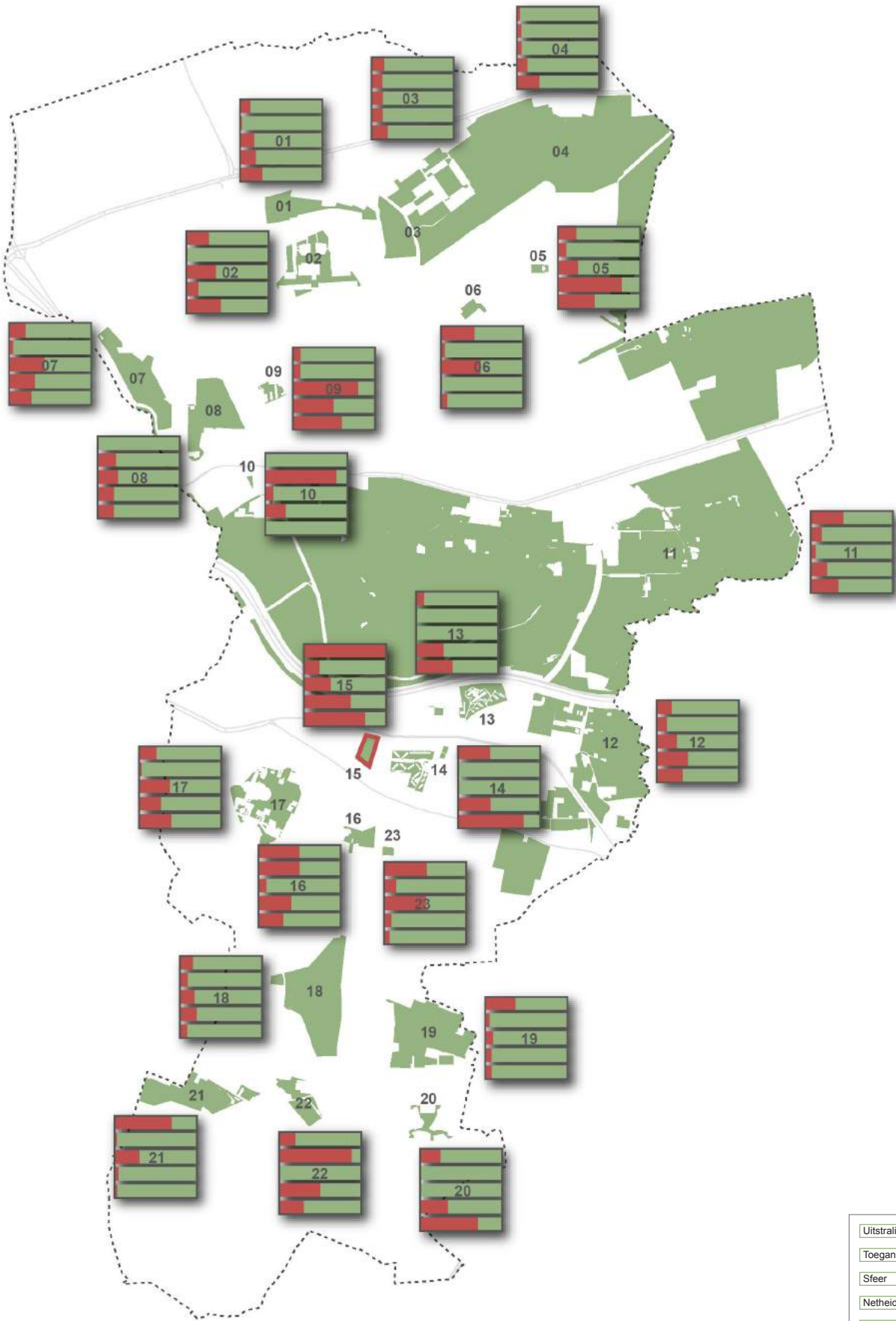
In Deurne-Zuid is dit louter in Oude Donk en Langbaanvelden het geval.

De groene speelplekken, waar veel bezoekers naartoe komen, zijn gelijkmatig over heel Deurne verspreid:

- Bisschoppenhof
- Tweegezusterslaan
- Koraalplaats
- Den Tip
- Ruimtevaartlaan
- Langbaanvelden

BEZOEKREDEN
EVALUATIE

- 01_Bisschoppenhof
- 02_Kerkeveldlaan
- 03_Bosuil
- 04_Bremweide
- 05_Wim Saerensplein
- 06_Tweegezusterslaan
- 07_Schijntje
- 08_Fredegandus
- 09_Pieter De Ridderstraat
- 10_Koraalplaats
- 11_Ruggeveld
- 12_Boterlaar - Silsburg
- 13_Burgemeester De Boeylaan
- 14_Jos Van Geellaan
- 15_Herentalsebaan
- 16_Sint-Rochus
- 17_Arenaweide
- 18_Boekenberg
- 19_Oude Donk
- 20_Langbaanvelden
- 21_Ruimtevaartlaan
- 22_Drakenhoflaan
- 23_Den Tip

Uitstraling
Toegankelijkheid
Sfeer
Netheid
Attractiviteit

BELEVING

De mate waarin een groengebied bezoekers aantrekt, wordt niet alleen beïnvloed door de verblijfsfunctie en activiteiten die erin aanwezig zijn, maar ook door een aantal andere kwaliteiten. Deze bepalen hoe een bezoekers het groengebied beleeft. Voor het groenplan werden vijf aspecten bevraagd:

- **Uitstraling:** komt de plek natuurlijk of kunstmatig over?
- **Toegankelijkheid:** heeft de plek een open of gesloten karakter?
- **Sfeer:** is het in het gebied rustig of eerder (te) druk?
- **Netheid:** is de plek voldoende ordelijk of eerder verwaarloosd?
- **Attractiviteit:** is de plek boeiend of saai?

Groen met natuurlijke uitstraling

De meeste groene plekken in Deurne blijken als natuurlijk ervaren te worden. De natuurlijkheid van een groengebied is een kwaliteit die door mensen geapprecieerd wordt omwille van de innerlijke rust die het verleend. In een natuurlijk gebied zijn geen dwingende harde prikkels aanwezig waardoor men zich er makkelijker kan ontspannen. Toch zijn er ook 4 groengebieden waarvan minstens de helft van de bezoekers vindt dat ze kunstmatig overkomen:

- Sint-Rochus	- Herentalsebaan
- Den Tip	- Ruimtevaartlaan

Bij de Herentalsebaan vinden alle bezoekers dat deze plek te kunstmatig is ingericht om als kwalitatieve groene open plek te kunnen functioneren.

Voldoende toegankelijk groen

Bijna alle groengebieden in Deurne vinden de bezoekers voldoende toegankelijk. Er zijn slechts 3 plekken waarvan meer dan de helft van de bezoekers vindt dat ze te gesloten zijn:

- Koraalplaats	- Drakenhoflaan
- Sint-Rochus	

Het zijn drie gebieden die in bouwblokken ingesloten liggen en slechts via één pad toegankelijk zijn. De bezoekers geven aan dat een extra toegang wenselijk is omdat ze de situatie bedreigend ervaren indien er meerdere bezoekers zijn. Men vraagt eigenlijk een tweede vluchtweg.

Veel rustig groen

Het merendeel van de groengebieden in Deurne wordt als rustig ervaren. Dit is belangrijk omdat het verlenen van rust één van de hoofdfuncties van groen t.a.v. de stedelingen is. Er zijn slechts 3 plekken waar men het vaak te druk vindt:

- Tweegezusterslaan	- Den Tip
- Pieter De Ridderstraat	

Dit zijn groene plekken waar veel kinderen of jongeren vertoeven omwille van de speeltuigen of de nabijheid van een school of jeudvoorziening.

Weinig verwaarloosd groen

Ook wat betreft de netheid scoren de meeste groengebieden in Deurne goed. Slechts van 4 gebieden vindt meer dan de helft van de bezoekers dat ze te verwaarloosd zijn:

- Wim Saerensplein	- Drakenhoflaan
- Pieter De Ridderstraat	- Herentalsebaan

In de Drakenhoflaan werden sinds de bevraging wel al opknapwerken gedaan aan de speeltuin. Zowel voor het Wim Saerensplein als de Pieter De Ridderstraat wordt een heraanleg op korte termijn voorzien.

Slechts enkele saaie groengebieden

Wat betreft de attractiviteit tenslotte scoren de meeste groene plekken in Deurne ook goed. Ze worden voldoende boeiend bevonden. De mate waarin een groengebied voor zijn bezoekers voldoende boeiend is, wordt o.a. bepaald door de variatie in groen- of landschappelijke structuur (o.a. afwisseling tussen hoge en lage beplanting, waterelementen, paden,...) en de aanwezigheid van ondersteunende infrastructuur (zitplaatsen, spelaanleidingen,...). Er zijn echter 4 groengebieden in Deurne die meer dan de helft van de bezoekers te saai vinden:

- Pieter De Ridderstraat	- Herentalsebaan
- Langbaanvelden	- Jos Van Geellaan

Zowel de Pieter De Ridderstraat als de Herentalsebaan scoren op meerdere aspecten negatief. De Pieter De Ridderstraat wordt op korte termijn heringericht. De Herentalsebaan vormt dan nog het belangrijkste werkpunt wat betreft de beleving van het groen in Deurne.

Synthese Outdoor Deurne

BELEVING

De groengebieden hebben, o.a. o.b.v. hun omvang en de aanwezige activiteiten, verschillende bereiken. Sommige vervullen een rol als wijk-groen, andere louter als buurt- of woongroen. Samen vormen ze een groen netwerk doorheen het bouwweefsel. Bepaalde groene plekken worden door de bezoekers meer gewaardeerd dan andere. De gebie-den die, door afgetoetsing aan criteria zoals uitstraling, netheid, sfeer, toegankelijkheid en attractiviteit, het best scoren zijn de Bosuil, Fredegandus en Boekenberg. Ook Bisschoppenhof, Bremweide en Oude Donk kregen een positieve evaluatie van hun bezoekers. Het zijn, naast het Rivierenhof, de meest aantrekkelijke groengebieden van Deurne.

RECREATIEF NETWERK

De meeste groengebieden worden hoofdzakelijk door de Deurnenaars zelf bezocht. Toch komen nagenoeg overal ook bezoekers vanuit andere districten of naburige gemeenten.

Bezoekers vanuit het noorden (Merksem) beperken zich vooral tot de groengebieden van Deurne-Noord of de groene plekken in Deurne-Zuid die rond de Sterckshoflei en de Waterbaan gelegen zijn. Deze is de rechtstreekse link tussen Deurne-Zuid en Merksem.

Bezoekers uit het zuiden (Berchem en Wilrijk) komen vooral naar de groengebieden in Deurne-Zuid of de groene plekken die aansluiten op de Krijgsbaan. Die vormt de beste verbinding tussen Deurne-Noord en deze districten.

Bezoekers die uit de kernstad komen (Borgerhout en Antwerpen) bezoeken groengebieden in zowel Deurne-Noord als -Zuid.

Vanuit de randgemeenten worden vooral de groengebieden in Deurne-Zuid bezocht. O.a. de Schijnvallei vormt, dankzij de goede verknoping in de fietsroutenetwerken, een aantrekkelijke plek.

PUUR NATUUR

Deurne heeft heel wat groengebieden die door hun bezoekers effectief als natuurlijk groen worden ervaren. Dit is belangrijk omdat net deze gebieden voor de nodige rust van de districtsbewoners zorgen. De aard van deze gebieden is heel divers t.g.v. de subjectieve evaluatie.

PASSAGEPLEKKEN

Heel wat groengebieden zijn niet alleen plekken om te vertoeven, ze maken als shortcuts ook deel uit van de buurten waarin ze verankerd zijn. Een hoog aandeel Deurnenaars passeert er regelmatig op weg vanuit thuis naar een andere activiteit.

SPEELPLEKKEN

Een aantal groengebieden trekt voornamelijk bezoekers aan die er specifiek naartoe komen om hun kinderen te laten spelen. De combinatie van een groen kader met daarin spelaanleidingen vormt een aantrekkelijke locatie voor jong en oud. Zo’n groene speelplekken zijn er zowel in Deurne-Noord als in Deurne-Zuid.

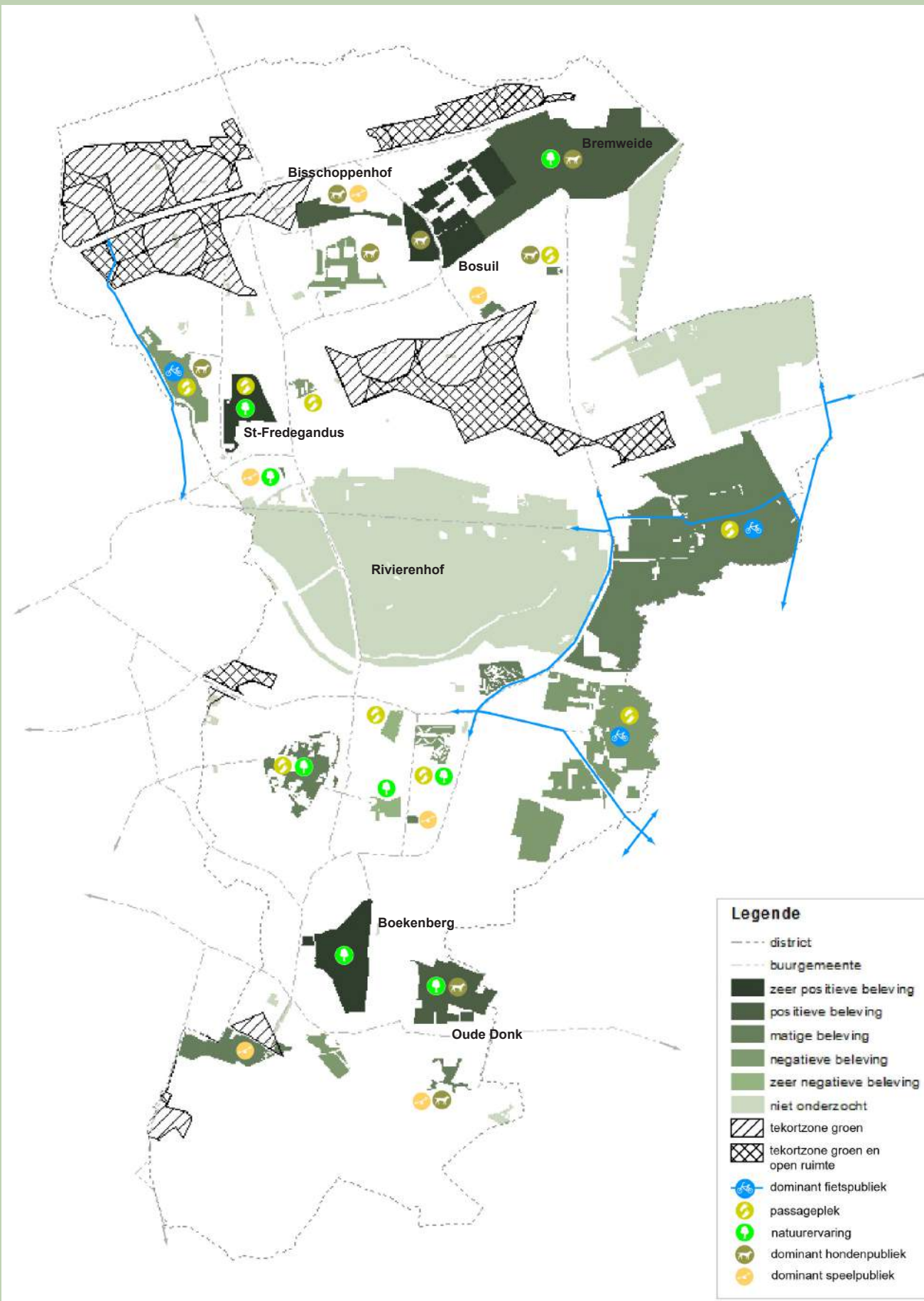
UITLAATPLEKKEN

Voorals in Deurne-Noord wordt het groen specifiek bezocht om de hond uit te laten. In het merendeel van de groene plekken zijn dit de dominante bezoekers.

TEKORTZONES

Deurne heeft veel groen, maar niet genoeg in verhouding tot het aantal inwoners. In Deurne-Noord zijn er grote tekortzones waar de bewoners zowel niet genoeg groen als niet voldoende publieke open ruimte ter beschikking hebben. Dit heeft een negatieve impact op de leefkwaliteit, de klimaatrobuustheid en ook de attractiviteit van deze buurten.

A vibrant, sunlit landscape featuring a large, leafy tree on the left side of the frame. The foreground is filled with tall, green grass and some wildflowers. In the middle ground, there's a line of smaller trees and a grassy field. The background is a dense forest of green trees under a bright sky. The overall scene is peaceful and natural.

NATUURLIJK DEURNE

ECOLOGISCHE
KERNGEBIEDEN EN
VERBINDINGEN

Bremweide

Ertbrugge

Rivierenhof - Ruggeveld

Ringbedding

Boekenberg

Natuurlijk Deurne

Groengebieden zijn niet alleen belangrijk als recreatieve ruimte voor de Deurnenaars. Het zijn ook de plekken waar andere soorten, zowel planten als dieren, overleven en zich verplaatsen binnen het stedelijk milieu. Deurne heeft nog veel groene ruimte, maar heeft deze ook voldoende natuurlijk potentieel om een bijdrage te leveren aan de biodiversiteit in de stad?

Ecologische kerngebieden

KERNGEBIEDEN IN DE ROBUUSTE LANDSCHAPPEN

In het stadsbrede groenplan ‘Levendig Landschap’ werden in heel de stad een aantal kerngebieden geselecteerd. Dit zijn gebieden die een cruciale rol vervullen voor de biodiversiteit in de stad. In Deurne werden 5 kerngebieden weerhouden, waarvan er 4 in de robuuste landschappen gelegen zijn:

• Schijnvallei:	Rivierenhof - Ruggeveld
• Glacis van Ertbrugge:	Bremweide
Ertbrugge
• Groene bedding:	Ringbedding

In de kerngebieden in de robuuste landschappen zijn de natuurlijke habitats nog min of meer intact terug te vinden. In het stadsbrede groenplan ⁽⁶⁾ werd de grote verscheidenheid aan habitattypen uit de BWK en de al vereenvoudigde 32-delige versie van de Natuurgerichte Bodembedekkingskaart herleid tot 7 globale habitats. Daarvan zijn er vandaag al 6 terug te vinden in de Deurnse landschappen:

- Eutroof water
- Moeras
- Grasland
- Bos / park
- Heide
- Urbaan

Voor elk globaal habitatype werden in het stadsbrede groenplan een aantal indicator- en doelsoorten ⁽⁷⁾ bepaald die relevant zijn binnen de Antwerpse context. Dit zijn soorten die hoge eisen stellen aan hun omgeving en daardoor een paraplu-functie vervullen: indien zij zich in een gebied kunnen handhaven, betekent dit dat de conditie van het gebied voldoet zodat andere soorten van hetzelfde habitatype, die minder veel-eisend zijn, zich er ook kunnen vestigen.

VERBINDINGEN TUSSEN DE ROBUUSTE LANDSCHAPPEN

Voor het optimaal functioneren van het ecologische netwerk is het belangrijk dat de groengebieden geen geïsoleerde zones vormen, maar er goede verbindingen tussen de gebieden onderling en met de brongebieden buiten de stad aanwezig zijn. Voor de landschappen in Deurne zijn volgende verbindingen belangrijk:

- tussen Fortvlakte, Ertbrugge en Bremweide
- tussen Beemkant, Ruggeveld en Rivierenhof
- tussen omgeving Fort 3 en Vliegveld van Deurne
- tussen Ertbrugge en Ruggeveld
- tussen Rivierenhof en Ringbedding

Deze verbindingen werden al in het stadsbrede groenplan opgenomen.

KERNGEBIEDEN IN HET WOONWEEFSEL

Er is 1 kerngebied in Deurne dat geen deel uitmaakt van de robuuste stadsregionale groenstructuur: Boekenberg. Dit gebied ligt geïsoleerd in het woonweefsel van Deurne-Zuid. Het dominante habitatype is er bos/park.

In de omgeving zijn net buiten de districtsgrenzen nog 2 kerngebieden gelegen die eveneens geïsoleerd zijn: Te Boelaer in Borgerhout en Prieel-Spoorwegbermen in Berchem. Samen vormen ze de groene stapstenen tussen de grotere landschappelijke structuren.

VERBINDINGEN TUSSEN LANDSCHAPPEN EN KLEINE GEBIEDEN

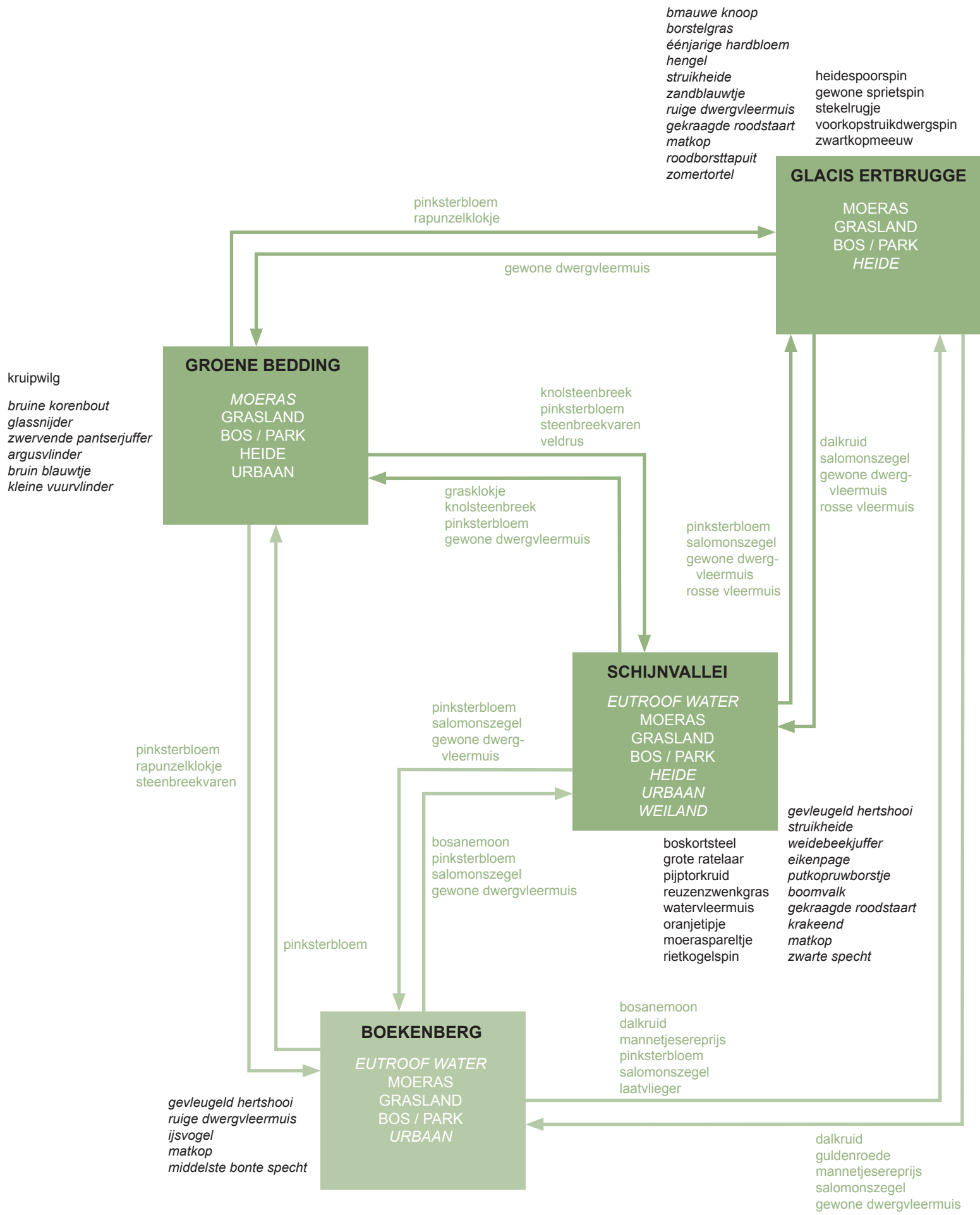
Vanuit de landschappen bestaan er ecologische relaties met kleinere groengebieden, die op zich geen kerngebied zijn maar die wel een ondersteunende rol hebben in het netwerk:

- tussen Bremweide en Bisschoppenhof
- tussen de Ringbedding en Fredegandus
- tussen Ruggeveld, Boterlaar, Silsburg en Eksterlaar

(6) Bovenlokaal groenplan, analyse, deelnota ecologie, 2013, p11 en Levendig Landschap, 2017, p302

(7) Levendig Landschap, 2017, p298

KERNGEBIEDEN EN
ECOLOGISCHE RELATIES
IN DEURNE

Ecologisch netwerk

INDICATOR- EN DOELSOORTEN

De conditie van de ecologische kerngebieden wordt gemonitord a.d.h.v. de indicator- en doelsoorten. Deze zijn typerend voor de habitattypen die in de gebieden voorkomen. Om een uitwisseling van individuen van deze soorten mogelijk te maken, zijn goede ecologische verbindingen nodig.

Het schema hiernaast geeft de relaties tussen de kerngebieden weer. Bij deze relaties staan de soorten waarvoor ze belangrijk zijn. In sommige gevallen zijn de soorten in de beide gebieden aanwezig en kan er een wederzijdse uitwisseling zijn. In andere gevallen komt een soort maar in één gebied voor (indicator) maar is het een doelsoort in een ander gebied. Introductie van de soort is dan mogelijk indien de ecologische verbinding voldoet aan de eisen die de soort stelt.

De voorgestelde relaties zijn echter niet altijd optimaal in Deurne aanwezig. Alleen vanuit Rivierenhof-Ruggeveld bestaan er directe fysieke verbindingen naar de Groene Bedding en het Glacis van Ertbrugge. De overige relaties zijn niet rechtstreeks uitgebouwd. Vooral Boekenberg is een geïsoleerde stapsteen die midden in het grijze bouwweefsel gelegen is.

Wanneer er geen expliciete landschappelijke verbindingen tussen de kerngebieden bestaan, is het weinig waarschijnlijk dat er een uitwisseling van indicator- en doelsoorten zal optreden. Deze stellen te hoge eisen aan hun omgeving. Dat neemt echter niet weg dat voor andere soorten, die typerend zijn voor de habitats maar minder eisen stellen, er wel uitwisselingen kunnen optreden doorheen het bouwweefsel.

MEELIFTENDE SOORTEN

De meeliftende soorten zijn soorten die ook met specifieke habitattypen verbonden zijn, maar er minder eisen aan stellen wat betreft kwaliteit en/of omvang. Dit zijn de soorten die zich ook buiten de kerngebieden en ecologische verbindingen begeven. Ze kunnen in het bouwweefsel tussen de grotere landschappelijke structuren aangetroffen worden.

Het zijn vooral de meeliftende soorten die gebaat zijn bij groene stapstenen of fijne groene corridors tussen de kerngebieden. Die corridors kunnen gevormd worden door groene elementen in het publieke domein of door natuurlijk ingerichte tuinen of voortuinen.

Afhankelijk van de meeliftende soorten, die in Deurne aanwezig zijn ⁽⁸⁾, kunnen eisenpakketten samengesteld worden die zowel in publiek als privaat domein toepasbaar zijn. Algemeen kan uitgegaan worden van het principe dat hoe meer spontane groenontwikkeling toegelaten wordt, hoe groter de kans is om meeliftende soorten aan te trekken.

STADSPECIFIEKE SOORTEN

Naast de meeliftende soorten zijn er in de stad ook soorten aan te treffen die goed overleven in de stenige omstandigheden en er zelfs kenmerkend voor geworden zijn. Ook deze typische stadsoorten dragen aanzienlijk bij tot de biodiversiteit in de stad.

De stadspecifieke soorten hebben zich goed aangepast aan een grijze leefomgeving, maar hebben toch ook behoefte aan een minimum van groen. Ook voor deze soorten zijn tuinen en voortuinen, net als het publieke groen in de straten, van belang om te overleven en zich doorheen het stedelijke weefsel te verplaatsen.

(8) Meeliftende soorten voor Deurne zijn terug te vinden via Waarnemingen.be

INDICATOR- EN
DOELSOORTEN
DEURNE

EUTROOF WATER
ijsvogel
krakeend

MOERAS
laatvlieger
watervleermuis
moeraspareltje
stekelrugje
bruine korenbout
glassnijder
zwerfende pantserjuffer
argusvlinder
bruin blauwtje
kleine vuurvlinder

GRASLAND
blauwe knoop
éénjarige hardbloem
gevleugeld hertshooi
grasklokje
grote ratelaar
knolsteenbreek
mannetjesereprijs
pijptorkruid
rapunzelklokje
veldrus
gewone dwergvleermuis
rosse vleermuis
gewone sprietspin
heidespoorspin
putkopruwborstje
rietkogelspin
voorkopstruikdwergspin
zwartkopmeeuw
oranjetipje

BOS / PARK
bosanemoon
boskortsteel
dalkruid
echte guldenroede
hengel
pinksterbloem
reuzezwenkgras
salomonszegel
ruige dwergvleermuis
boomvalk
gekraagde roodstaart
matkop
middelste bonte pecht
roodborstapuit
zomertortel
zwarte specht
eikenpage

HEIDE
borstelgras
struikheide
zandblauwtje

WEILAND
weidebeekjuffer

URBAAN
steenbreekvaren

ijsvogel

krakeend

laatvlieger

watervleermuis

moeraspareltje

stekelrugje

bruine
korenbout

glassnijder

zwerfende
pantserjuffer

argusvlinder

bruin blauwtje

blauwe knoop

éénjarige
hardbloem

gevlugeld
hertshooi

grasklokje

grote
ratelaar

knolsteenbreek

mannetjes-
ereprijs

pijptorkruid

rapunzelklokje

gewone
dwergvleermuis

rosse
vleermuis

gewone
sprietspin

heide-
spoorspin

putkop-
ruwborstje

riet-
kogelspin

voorkop-
struikdwergspin

zwartkop-
meeuw

oranjetipje

bosanemoon

bos-
kortsteel

dalkruid

echte
guldenroede

hengel

pinksterbloem

reuze-
zwenkgras

salomons-
zegel

ruige
dwergvleermuis

boomvalk

gekraagde
roodstaart

matkop

middelste
bonte specht

roodborst-
tapuit

zomertortel

zwarte
specht

eikenpage

borstelgras

struikheide

zandblauwtje

weidebeek-
juffer

steen-
breekvaren

witte waterlelie

dotterbloem

blauwe glazenmaker

paardenbijter

kleine water-salamander

gewone pad

bruine kikker

kleine vuurvinder

kleine lisdodde

grote kattenstaart

zwarte els

solitaire bij

veldrus

bieslook

gewone margriet

kleine pimpemel

knoopkruid

witte klaver

honingbij

icarus blauwtje

klaverblauwtje

klaverspanner

boshyacinth

braam

hazelaar

meidoorn

eik

rood-borstje

pimpelmees

merel

koolmees

egel

eekhoorn

brem

dopheide

grijze zandbij

klaproos

korenbloem

hooivlinder

ekster

huiszwaluw

citroengele honingklaver

grote zandkool

klimop

muurbloem

wilde marjolein

dagpauwoog

huismus

gierzwaluw

MEELIFTENDE EN
STADSPECIFIEKE
SOORTEN
DEURNE

EUTROOF WATER
witte waterlelie
dotterbloem
blauwe glazenmaker
paardenbijter
kleine watersalamander
gewone pad
bruine kikker

MOERAS
kleine lisdodde
grote kattenstaart
zwarte els
solitaire bij

GRASLAND
bieslook
gewone margriet
kleine pimpemel
knoopkruid
witte klaver
honingbij
icarusblauwtje
klaverblauwtje
klaverspanner

BOS / PARK
boshyacinth
braam
hazelaar
meidoorn
eik
roodborstje
pimpelmees
merel
koolmees
egel
eekhoorn

HEIDE
brem
dopheide
grijze zandbij

WEILAND
klaproos
korenbloem
hooivlinder
ekster
huiszwaluw

URBAAN
citroengele honingklaver
grote zandkool
klimop
muurbloem
wilde marjolein
dagpauwoog
huismus
gierzwaluw

GROENE NEVEL

Voortuin Van Cortbeemdelei

Voortuin Unitaslaan

Merel in voortuin M. Corvensstraat

Blauwe glazenmaker in voortuin Thibautstraat

Binnengebied Koraalplaats

Groene nevel

BINNENGEBIEDEN

Deurne is een sterk verstedelijkt gebied. Tussen de aanwezige grote landschappen is er op het eerste zicht voornamelijk grijze ruimte. Toch ligt er in al de bouwblokken samen nog een groot groenareaal, namelijk de groene tuinzones:

- Deurne-Noord: 113 ha
- Deurne-Zuid: 93 ha

De tuinen in de binnengebieden vormen een versnipperd maar fijnmazig groen netwerk doorheen het bouwweefsel. Ze kunnen als kleine stapsteentjes fungeren voor de stadspecifieke en meeliftende soorten. Het merendeel van de tuinen zal door een eerder kunstmatige inrichting gekenmerkt worden, die typisch is voor de urbane habitat.

In tuinen die niet te sterk beheerd worden en waar enige spontane ontwikkeling mogelijk is, kunnen ook andere habitats ontstaan.

Indien er voldoende variatie in de beplanting aanwezig is (hoog - laag, open - gesloten) en de flora vooral van inheemse oorsprong is, dan zijn tuinen in staat om een bijdrage te leveren aan het ecologische netwerk en de biodiversiteit in de stad. Een belangrijke voorwaarde is wel dat de bebouwingsrand niet volledig gesloten is.

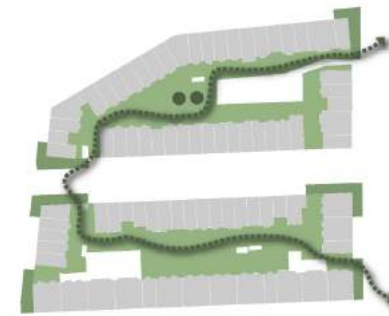
VOORTUINEN

Naast het groen in de binnengebieden is er nog ander privaat groen in het bouwweefsel verweven: de groene voortuinen. Alle voortuinstroken in heel Deurne beslaan circa 45 ha. Niet heel deze oppervlakte is echter groen. Er is een duidelijke tendens tot verharding vast te stellen. Uit een terreinopname blijkt volgende inname:

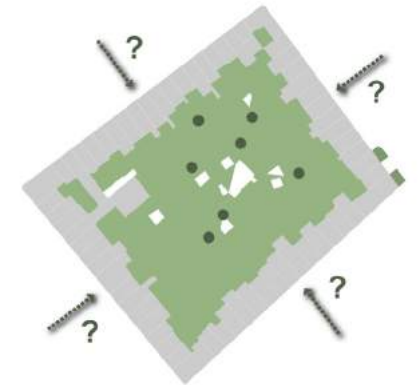
• Tuinstrook >90% grijs of niet-levend groen:	25%
• Tuinstrook >60% grijs of niet-levend groen:	38%
• Tuinstrook >40% levend groen:	37%

Het merendeel van de voortuinstroken is overwegend verhard of met allerlei niet-levende materialen (half-verhardingen, kunstgras,...) ingevuld. Dat maakt dat 'slechts' 23 ha van de voortuinstroken effectief levend groen is, dat een rol kan opnemen in het ecologische netwerk.

Nog meer dan bij de groene binnengebieden betreft het daardoor sterk versnipperd groenareaal. Maar voortuinen hebben wel het voordeel dat ze niet door bebouwing afgesloten worden. Indien voldoende voortuinen groen zijn ingericht, kunnen het broze groene verbindingen vormen voor zowel stadsspecifieke als meeliftende soorten. Hoe meer de inrichting van voortuinen rekening houdt met de habitattypen in de groengebieden waartussen ze gelegen zijn, hoe beter ze als stapstenen functioneren.

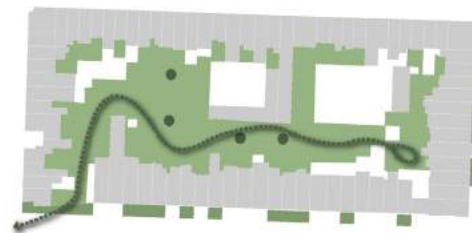

open bouwblok

halfopen bouwblok

gesloten bouwblok

*voortuinstroken als
groene verbinding*

De groene binnengebieden en voortuinen vormen samen een soort groene nevel die tussen de landschappen opgespannen is. Die nevel maakt de weerstand van het bouwweefsel voor allerlei soorten minder groot. De vele piepkleine groengebiedjes dragen bij tot een beter ecologisch netwerk en een grotere biodiversiteit.

Synthese Natuurlijk Deurne

BASISNETWERK

De grote robuuste landschappen zoals de Schijnvallei, het Glacis van Ertbrugge en de Groene Bedding vormen, samen met het Boekenbergpark, voor de biodiversiteit in Deurne het basisnetwerk. Tussen de drie landschappen bestaat er een redelijk continue relatie waarbij vooral de Schijnvallei een centrale en verbindende functie vervult. Via Boterlaar bestaat er voorlopig nog een fysische maar minder kwalitatieve relatie met het Boekenbergpark. Door de inname van het gebied Eksterlaar i.f.v. woonontwikkeling wordt die relatie in de toekomst echter minimaal. Voor Boekenberg is dan vooral de nabijheid van het kerngebied Te Boelaerpark in Borgerhout van belang.

VERBINDENDE TRAJECTEN

Het bouwweefsel tussen het basisnetwerk vormt een grijze omgeving die voor veel soorten een te grote weerstand heeft om zich erdoor te verplaatsen. Toch zijn er ook soorten die zich aan een leven in de stad aangepast hebben en zich wel doorheen het bouwweefsel verplaatsen.

Rekening houdend met de habitats die vandaag in de landschappen aanwezig zijn, bestaan er enkele trajecten die voor bepaalde soorten nuttig zijn. Vanuit de Bremweide, via de hondenloopzone, is er zo een corridor naar het Bisschoppenhofpark die vooral voor vleermuizen van belang is. Dit is een structurele corridor.

Voor bosgerelateerde soorten zijn trajecten via het Sint-Rochuskerkhof, via het Bisschoppenhof en via de Zwarte Arend van belang.

Voor graslandgerelateerde soorten zijn trajecten via de Arenaweide, via Silsburg, via Sint-Fredegandus en via Ter Rivieren belangrijk voor hun migratie.

Voor heidegerelateerde soorten is het traject via Bosuil een nuttige verbinding.

STEDELIJKE HOTSPOTS

Behalve de corridor tussen Bremweide en Bisschoppenhof, zijn alle trajecten vandaag fysisch nog niet optimaal aanwezig. De verbindingen verlopen via versnipperde groenelementen zoals bermen en bomenrijen in straten, voortuinstroken en groene binnengebieden.

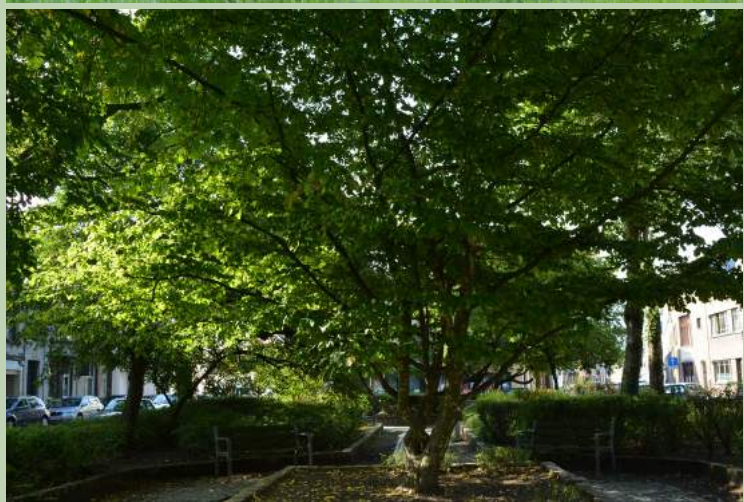
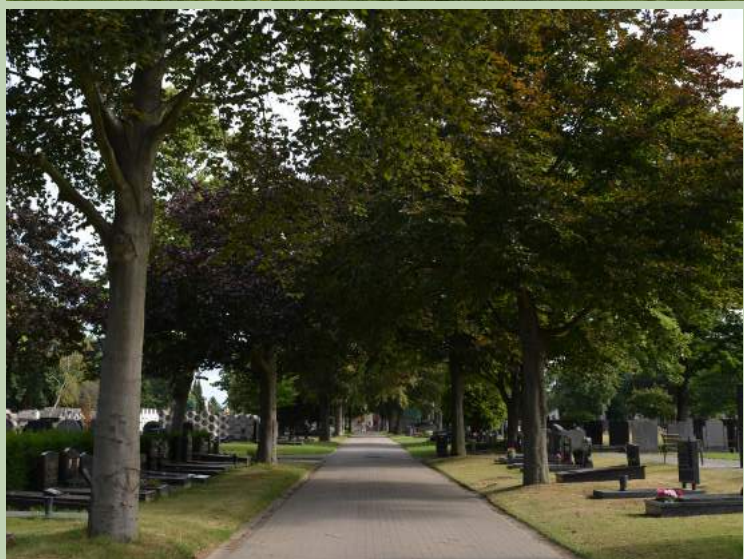
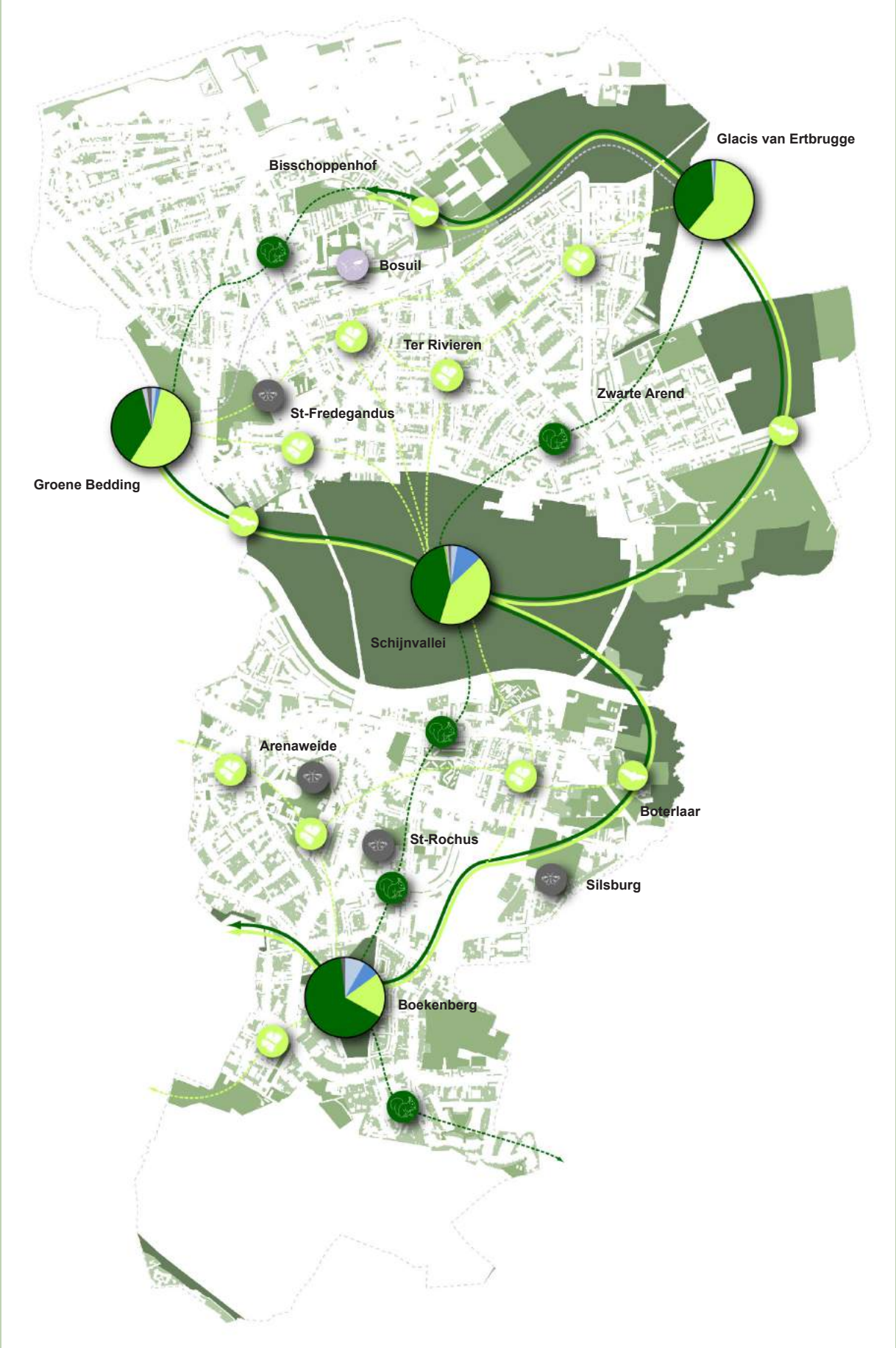
Daarnaast bestaan er enkele groene plekken die voor de stadspecifieke soorten interessant zijn zoals Sint-Fredegandus, de Arenaweide, Sint-Rochus en Silsburg. Het zijn groene plekken waar ook stenige elementen aanwezig zijn die typisch zijn voor de urbane habitat.

GROENE NEVEL

Het versnipperde groen, dat in het bouwweefsel aanwezig is onder de vorm van groene binnengebieden en voortuinen, kleine parkjes en groen in het publiek domein, vormt een groene nevel tussen de grote landschappen. Al deze plekjes hebben op zichzelf geen of weinig ecologische waarde, maar ze versterken wel het groene netwerk doordat ze het bouwweefsel permeabel maken.

Afhankelijk van hun positie t.o.v. de grote landschappen kunnen de groene snippers versterkt worden om hun ondersteunende functie nog te optimaliseren. Daarbij is het belangrijk rekening te houden met de noden van de meeliftende en stadspecifieke soorten waarvoor ze relevant kunnen zijn.

A photograph of a lush green forest. In the foreground, a dirt path leads into the distance, bordered by a low wooden fence. To the left, a body of water is visible, partially obscured by dense green foliage and trees. The scene is filled with vibrant green leaves and branches, creating a sense of a healthy, thriving ecosystem.

VERFRISSEND DEURNE

NATUURLIJK
GROENBLAUW SYSTEEM

Drogere zandgrond in Bremweide

Vijver in Rivierenhof

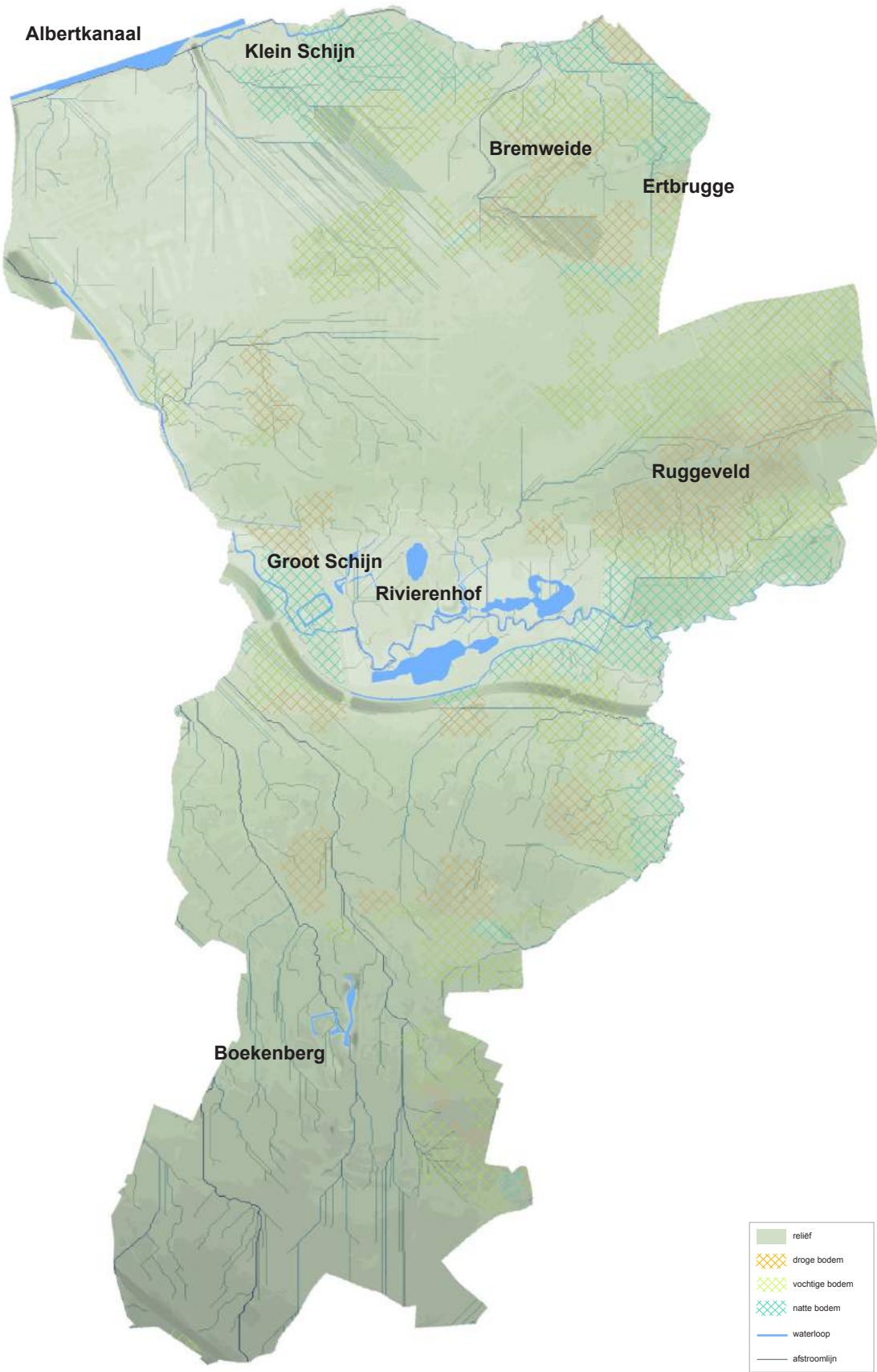
Groot Schijn

Natte zandleemgrond in Boterlaar

Vijver in Boekenberg

Verfrissend Deurne

Groen heeft een ontegensprekelijke positieve invloed op het welzijn van de mens en is dus een onmisbaar onderdeel van zijn leefomgeving. Groene gebieden fungeren als ruimte om regenwater op te vangen, ze zorgen voor verkoeling, ze hebben een gunstige impact op luchtkwaliteit en op de manier waarop geluid ervaren wordt. Vervult het groen in Deurne deze verschillende functies voldoende?

Het groenblauw systeem

NATUURLIJK SYSTEEM

De aard van het groen en het voorkomen van bepaalde habitattypen wordt volledig bepaald door de fysische ondergrond: het reliëf, de bodemsamenstelling en de waterhuishouding.

Bodem en macroreliëf

De bodem in Deurne bestaat uit zandleem, met in noordoostelijke richting (omgeving Ertbrugge) een hoger aandeel zand. In dit gebied wordt geleidelijk de overgang gemaakt naar de Brabanste Wal. Het reliëf is er gekenmerkt door een glooiing: het Glacis van Ertbrugge. Ooit waren hier stuifzandduinen, maar die zijn door zowel successie als verstedelijking inmiddels vervaagd. Ook in het zuidelijke deel van Deurne is er een reliëfverschil aanwezig. Het gebied helt naar het noorden in de richting van het Groot Schijn af.

Waterlopen en grondwatertafel

Het lokale reliëf is grotendeels gevormd door de aanwezigheid van de twee waterlopen: het Groot en Klein Schijn. Deze hebben allebei lager gelegen valleien uitgesneden en bepalen grotendeels ook de waterhuishouding. Nabij de waterlopen is de ondergrond nat, de grondwatertafel staat er dicht onder het maaiveld. Verderaf zijn de gronden in Deurne vooral vochtig, met op de hogere delen ook drogere gebieden. O.a. ter hoogte van Ruggeveld is een hoge en drogere 'rug' aanwezig. Daarnaast vormen ook Ertbrugge en de Bremweide zo'n drogere gebieden.

Microreliëf en oppervlaktewater

De lijnen van de afstromingkaart tonen hoe het oppervlaktewater in Deurne zich op een natuurlijke wijze verplaatst. De situatie is sterk verschillend in Deurne-Noord en -Zuid. In de noordelijke districtshelpt stroomt het water vanaf het glacis zowel naar het Groot Schijn (zuidwestelijk) als naar het Klein Schijn (noordelijk). In de zuidelijke districtshelpt daarentegen vloeit het water allemaal in één richting, van zuid naar noord, eveneens naar het Groot Schijn.

Ander oppervlaktewater, in de vorm van vijvers en plassen, komt in Deurne bijna niet voor. Alleen in het Rivierenhof en Boekenbergpark zijn er wateroppervlakken.

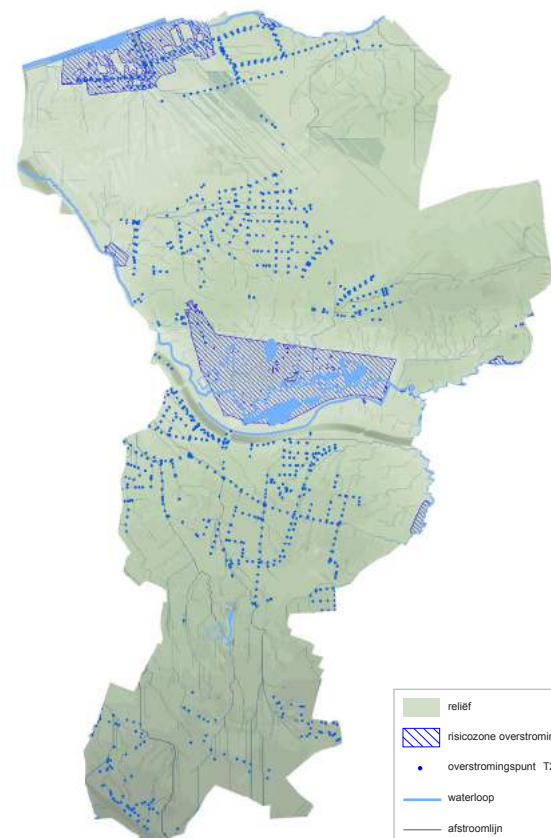
KUNSTMATIG SYSTEEM

Risicozones voor overstroming

De kaart met de risicozones voor overstroming bevestigt de van nature waterverzamelende rol van de beekvalleien. Het Rivierenhof is één grote bufferzone voor het Groot Schijn. Het Klein Schijn is inmiddels ingebuisd en de beekvallei werd volgebouwd. Het hoger gelegen Albertkanaal vormt er nu een barrière voor het water. Dit wordt bevestigd door de overstromingspunten in Kronenburg en het bedrijventerrein ernaast.

Overstromingspunten

Ook de talud van de E34 vormt een barrière voor het water, dat daardoor niet meer naar het Groot Schijn kan vloeien. Heel wat van de nabije straten in Deurne-Zuid hebben regelmatig last van water op straat.

Opmerkelijk zijn de vele overstromingspunten ter hoogte van de wijk Ter Rivieren. Dit is net een hogere plek vanwaar het water natuurlijk wegstroomt. De vele punten wijzen erop dat het door de mens geïntroduceerde rioleringssysteem de natuurlijke logica er niet volgt en daardoor voor problemen zorgt. Dit is niet toevallig net ook een gebied met een tekort aan groen.

Ook in Kronenburg valt overstromingsproblematiek samen met groentekorten.

HITTE EILAND EFFECT

Bomenrijke schaduwzone in Bisschoppenhof

Bomenrijke schaduwzone in Bremweide

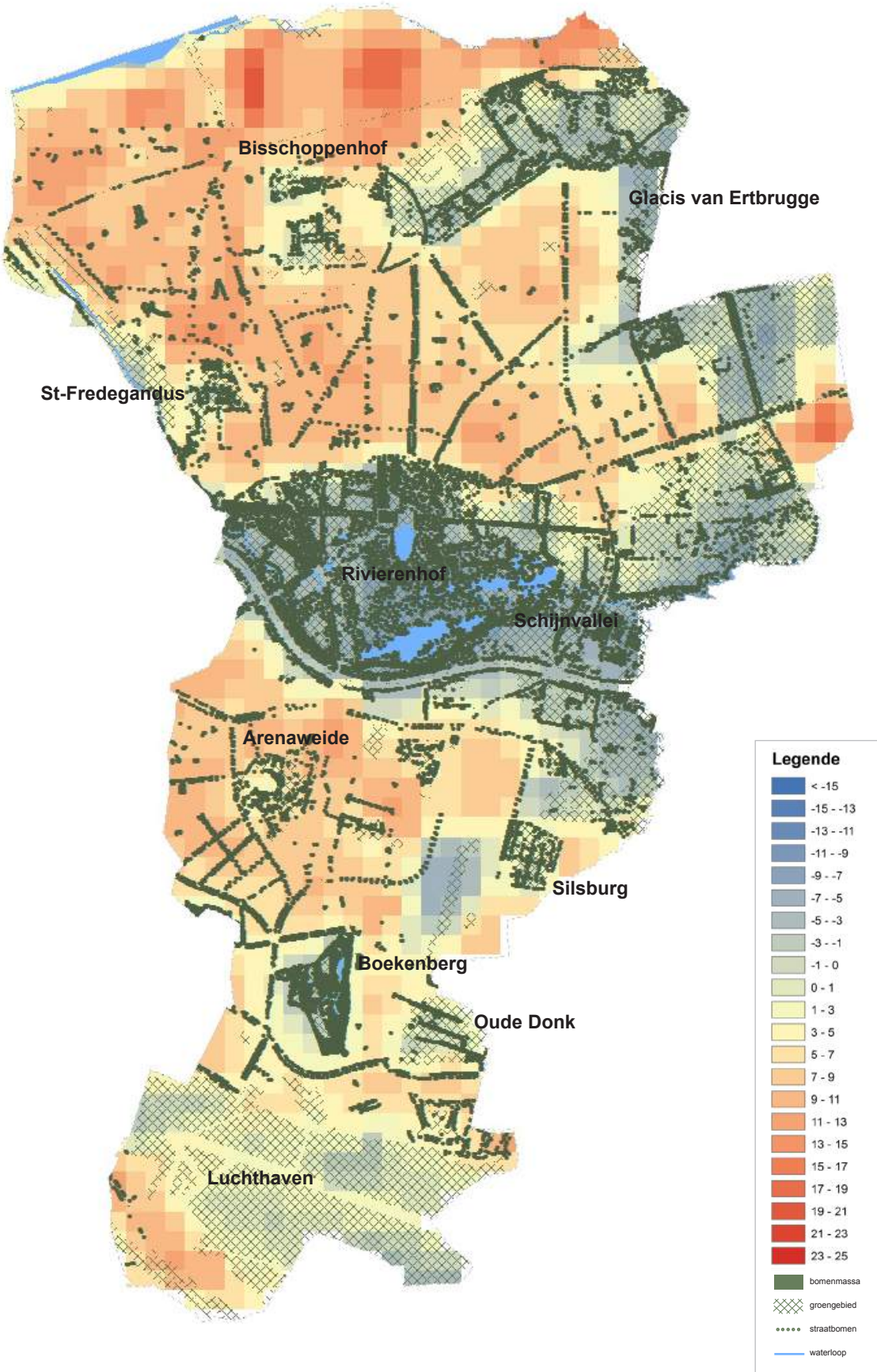
Bomenrijke schaduwzone in Ertbrugge

Bomenrijke schaduwzone in Boekenberg

Open groengebied Luchthaven

De groene airco

In de stad wordt het tijdens hittegolven en mooie zomerdagen warmer dan in het landelijke gebied errond. Dit is het stedelijk hitte eiland - effect. Het effect is het gevolg van twee aspecten: enerzijds een sterkere opwarming tijdens de dag en anderzijds een beperktere afkoeling tijdens de nacht.

BEPERKTE OPWARMING

De SUHI-kaart geeft de oppervlaktetemperatuur weer en toont daarmee hoeveel een omgeving tijdens de dag opwarmt. In Deurne valt dadelijk op dat groengebieden hierop een positieve invloed hebben.

Alle groengebieden

In de grote aaneengesloten landschappen, zoals de Schijnvallei en het Glacis van Ertbrugge, treedt er 3 tot 7 °C minder opwarming op dan gemiddeld in de stad. In kleinere groengebieden zoals Bisschoppenhof, Sint-Fredegandus, de Arenaweide, Boekenbergpark, Oude Donk en Silsburg is er 0 tot 3 °C minder opwarming dan gemiddeld in Antwerpen. De kleinste groene plekkjes (<0,5 ha) hebben bijna geen invloed op het hitte eiland - effect. Ze warmen evenveel op als hun bebouwde omgeving.

Boomrijke groengebieden

De aanwezigheid van de luchthaven toont de meerwaarde van bomen i.f.v. het beperken van de opwarming. Dit is immers ook een groot aaneengesloten groengebied, maar in tegenstelling tot de Schijnvallei en Ertbrugge komen hier geen bomen voor. Daardoor treedt 3 tot 4 °C meer opwarming op dan in de robuuste landschappen waar wel bomenmassa's aanwezig zijn. Ook op kleinere schaal hebben bomen nog steeds een positief effect. Wijken met bomenrijke lanen (Ter Rivieren, Wim Saerens, Zwarte Arend - Ruggeveld, Kriekenhof, Boekenberg - Unitas) blijven gemiddeld iets koeler (1 tot 2 °C) dan wijken met bijna geen grote bomen (Kronenburg, Ten Eekhave, Conforta).

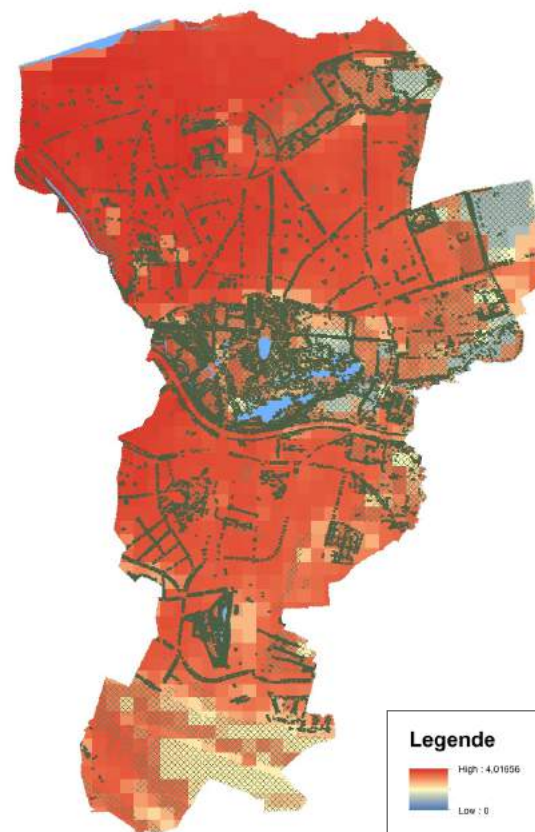
Algemeen blijft in Deurne de temperatuur 14 tot 16 °C koeler dan op de warmste plekken in Antwerpen. Vooral de sterk versteende omgeving ter hoogte van het Albertkanaal warmt meer op. In de meeste woonwijken blijft het hitte eiland - effect redelijk beperkt dankzij de aanwezigheid van de grote robuuste landschappen en de verspreide kleine groene plekken.

MINDER AFKOELING

De CLUHI-kaart geeft een beeld van het verschil in luchttemperatuur tussen stad en platteland en toont daarmee hoeveel een omgeving wel of niet afkoelt tijdens de nacht. Deurne blijkt, ondanks de eerder beperkte opwarming, nauwelijks terug af te koelen.

Groengebieden

In het bouwweefsel blijft de temperatuur bijna 4°C hoger dan buiten de stad. De aanwezigheid van kleinschalige groen heeft hierop quasi geen invloed. In de grotere groengebieden treedt wel een afkoeling op. Ter hoogte van de luchthaven daalt de temperatuur met 2 °C en in Ertbrugge met 2,5 tot 3 °C t.o.v. het bouwweefsel errond. Het verkoelende effect blijft echter bijna beperkt tot louter de groengebieden zelf. Het is vooral de nabijheid van de grote aaneengesloten open ruimten buiten de stad die een licht positief effect heeft op de oostelijke woonwijken.

Stromend water

Bomen blijken niet zoveel bij te dragen tot afkoeling, maar de aanwezigheid van stromend water wel. In de Schijnvallei ter hoogte van het Rivierenhof daalt de temperatuur met 1 tot 1,5 °C meer. Het Schijn voert er vanuit het buitengebied koel water aan. Dat heeft op zijn beurt een verfrissend effect op het parkgebied. Waar het Schijn in de meer stenige omgeving van de Groene Bedding terecht komt en ondergronds verdwijnt, stopt ook het gunstige effect van de rivier.

GELUID EN LUCHT

Ring nabij het Schijntje

Ring nabij het Schijntje

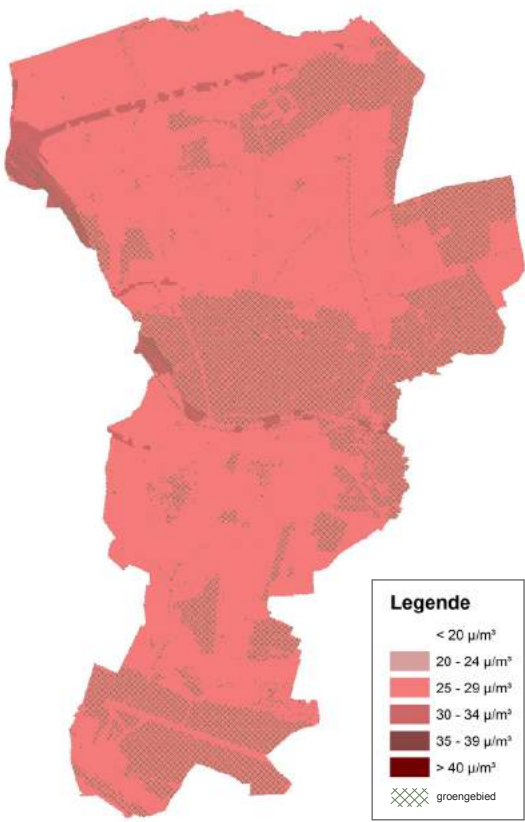
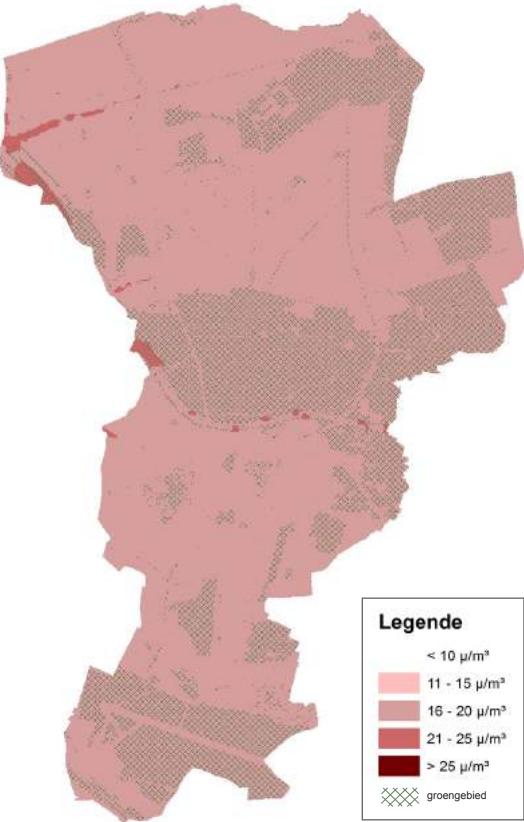
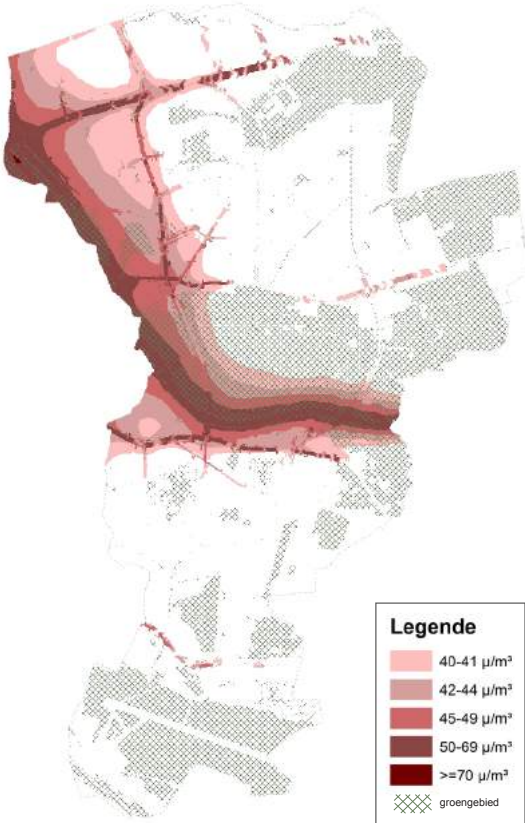
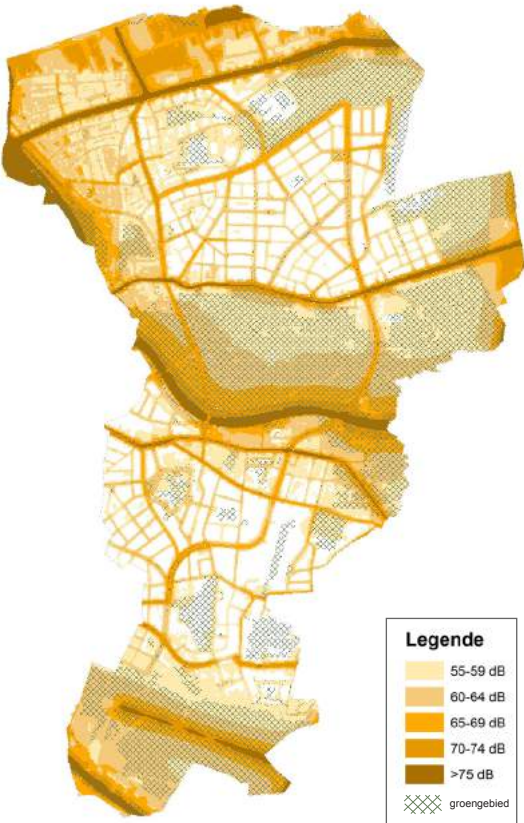
Knoop Ring_E34 nabij Turnhoutsepoort

E34 nabij de W. Haecklaan

E34 nabij de Vaartweg

Groene filters

GELUID

De kwaliteit van een woonomgeving wordt o.a. bepaald door de mate waarin het er voldoende stil is en de kwaliteit van de lucht. M.b.t. geluid zijn zowel de luchthaven als de Ring, de E34, het bedrijventerrein en enkele drukker straten de voornaamste geluidsbronnen. De impact van de Ring en E34 is ontegensprekelijk het meest dominant. Deze veroorzaken niet alleen teveel lawaai in de woonwijken erlangs, maar zorgen er ook voor dat in het hele Rivierenhof het geluidsniveau niet onder de norm (55 dB) ligt.

Hieruit blijkt ook dat groen zelf geen effect op geluidsintensiteiten heeft. Wel creëert het een psychologisch verzachtend effect: groene schermen die de geluidsbron aan het zicht onttrekken zorgen ervoor dat een geluid als minder intens wordt ervaren. Natuurlijke geluiden kunnen ook de storende geluiden deels maskeren. En een zachte ondergrond zoals aarde en gras hebben een beter absorberend vermogen.

Zowel in Deurne-Noord als -Zuid zijn er wijken waar het geluidsniveau in de bouwblokken wel onder de norm blijft. Groene tuinen kunnen daar zorgen voor rust.

LUCHTKWALITEIT

Heel wat stoffen beïnvloeden de luchtkwaliteit in de stad. NO₂ (stikstof), PM₁₀ (fijnstof) en PM_{2,5} (ultrafijnstof) zijn de voornaamste parameters.

Uit de kaart met de NO₂-concentraties blijken de Ring en de E34 de voornaamste vervuilende bronnen. In de wijken erlangs en in een deel van het Rivierenhof wordt de norm (40 µ/m³) overschreden. Het bomenbestand in het Rivierenhof lijkt een beperkte bufferende rol op te nemen, maar deze staat niet in verhouding tot de mate van de vervuiling. De meeste wijken en groengebieden in Deurne blijven wel onder de norm.

De patronen van het fijnstof en ultrafijnstof zijn gelijkaardig met elkaar. In beide gevallen wordt in heel Deurne wel de norm van de wereldgezondheidsorganisatie overschreden (respectievelijk 20 en 10 µ/m³), maar nergens de Europese norm (respectievelijk 40 en 25 µ/m³). Hogere concentraties zijn te vinden in de nabijheid van de Ring en de E34.

De waarden in de groengebieden verschillen nergens significant van de waarden in het bouwweefsel. Groen heeft weliswaar een positief effect door het vasthouden van fijnstof en ultrafijnstof, maar dit staat niet in verhouding tot de mate van de vervuiling die hier optreedt.

OVER DE RING

Zowel in functie van geluid als luchtkwaliteit vervult het overkappingsonderzoek een belangrijke rol. Bronmaatregelen zijn in dit geval immers de enige mogelijkheid om de grote impact van de verkeersinfrastructuur op de leefkwaliteit van de rondliggende woonwijken en groengebieden in Deurne te verbeteren.

Op het ogenblik dat deze analysenota opgesteld werd, is dat onderzoek nog in volle gang. Eerste voorstellen variëren van een gedeeltelijke tot een volledige overkapping. Voor Deurne is van belang dat zowel de Ring als de E34 evenwaardig aangepakt worden.

Synthese Verfrissend Deurne

TWEELEDIGE BASISLAAG

De natuurlijke context, d.i. het reliëf, de bodem en de waterhuishouding, vormen samen de basislaag die het functioneren en de potenties van het groen in Deurne bepaalt. Hoewel deze laag buiten de grote landschappen zoals de Schijnvallei en het Glacis van Ertbrugge niet meer zichtbaar aanwezig is, zijn enkele principes ervan nog steeds geldig. Vooral i.f.v. klimaatadaptatie is de basislaag een uitgangspunt. In Deurne zijn twee systemen te onderscheiden. Deurne-Noord bestaat grotendeels uit een plateau dat tussen de valleien van het Groot en Klein Schijn gelegen is. Deurne-Zuid daarentegen is een zachte helling die zich vanuit het zuiden naar de vallei van het Groot Schijn richt.

KOELE VALLEI

De vallei van het Groot Schijn neemt een centrale rol in Deurne op. Voor de beide districtshelften vormt ze een groot natuurlijk bufferbekken dat regenwater verzamelt, infiltreert en vertraagd afvoert.

De beekvallei werd ter hoogte van Deurne tot park getransformeerd. De combinatie van water, zowel stilstaand in de vijvers als vloeiend in de rivier, samen met een grote bomenmassa zorgt ervoor dat dit landschap een natuurlijke airco vormt die het district afkoelt tijdens warme hittegolfdagen. De bossen werken tevens filterend i.f.v. de lucht.

DROOG PLATEAU

Het Glacis van Ertbrugge ligt voor een groot deel op het plateau van Deurne-Noord. Het deel van het landschap in Deurne bevindt zich op de helling in de richting van het Klein Schijn. Deze beek is intussen verdwenen in het bedrijventerrein langs het Albertkanaal. Hoewel water in dit gebied daardoor nu minder aanwezig is, vormt het dankzij de oude bossen eveneens een natuurlijke airco en luchtfilter voor Deurne-Noord.

OPEN VLAKTE

De luchthaven van Deurne is ook een grote en groene ruimte. Hoewel ze recreatief en ecologisch slechts een bescheiden rol opneemt, is ze i.f.v. het stadsklimaat toch niet onbelangrijk. Het gebied vormt immers het eindpunt van een open ruimte - vinger die vanuit het oosten de stad binnendringt. Hoewel er, zowel binnen als buiten de stadsgrenzen, in verhouding heel weinig bomen in dit gebied aanwezig zijn heeft deze open vlakte toch een belangrijke verkoelende werking. Dit is vooral bij warme hittegolfdagen, wanneer de wind meestal vanuit het oosten de stad inwaait, van belang.

FRISSE SPROETEN

Naast de grote groengebieden zijn er nog talrijke kleinere groene plekken in Deurne verspreid. Op niveau van het hele district is hun impact m.b.t. het stadsklimaat vrij bescheiden, maar lokaal kunnen ze wel een waardevolle bijdrage leveren i.f.v. verkoeling en waterbuffering.

De grotere groene sproeten zoals de Arenaweide, het Boekenbergpark en Oude Donk, zijn allemaal in Deurne-Zuid gesitueerd. Ze dragen er bij tot een aangenamere leefomgeving dankzij het groenareaal en de gelaagde groene inrichting waarin zowel graslanden als bomenmassa aanwezig is. Ze liggen alle drie op de afstromingslijnen en kunnen dus ook qua waterbuffering een rol opnemen.

